РЕФЕРАТИВНО-НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ISSN 2521-1463

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА.

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

ОНЛАЙН-ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО У 2016 РОЦІ

НОМЕР ЖУРНАЛУ

Том 3
№ 4 (16)

Липень – серпень 2018 р.

DOI 10.53672/ej.4.2018

expertize-journal.org.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Назаров О. А.
Євдокимова Н. О.
Кириченко О. А.
Калинка Г. І.
Цільмак О. М.
Мотлях О. І.

Барко В. І.
Лефтеров В. О.
Коренюк П. І.
Алікіна Н. В.
Попова Г. В.
Вітомський Ю. Л.

Землянська О. В.

Чернякова О. В.
Большаков С. І.
Тунтула О. С.
Ткач Ю. Д.
Єгорова Т. М.
Лисенко А. Б.

Шаповалов В. О.
Савкіна Т. В.
Савостін О. П.
Безушко С. В.
Вербина Ю. В.
Хлонь О. М.

Інститут психологічної експертизи і поліграфа Kyiv

ВИДАЄТЬСЯ ЗА СПРИЯННЯ

Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі

ROR 02xc7et08

Номер на сайті

ISSN 2521-1463

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ
Назаров Олег Анатолійович
канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, судовий експерт

ВИДАВНИК НАЗАРОВ О. А.

Судово-психологічна експертиза

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал
Електронне видання
Засновано у травні 2016 року

2018. Том 3, № 4 (16)

Липень–серпень 2018 року

Київ · 2018
expertize-journal.org.ua

DOI: 10.53672/ej.4.2018
УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948
ББК 67.5:88.4
С89

ISSN 2521-1463 (Online)
EAN-13 9772521146000
Ідентифікатор медіа R40-05509

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», ROR 02xc7et08

С89 **Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці** : реферативно-науковий online журнал. — 2018. Т. 3, № 4 (16) (липень–серпень 2018 р.). — Київ : Видавник Назаров О. А., 2018. — 54 с. — URL: expertize-journal.org.ua.

Номер містить оригінальні статті й реферати праць з юридичної психології, судової експертизи та суміжних галузей, а також новини журналу й розділ «Новини інженерної психології та психотехніки».

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Рукописи можуть рецензуватися і не повертаються

Авторські права на матеріали належать їхнім авторам. Матеріали журналу поширюються на умовах ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства 4.0 Міжнародна» (CC BY 4.0), крім першоджерел рефератів і передрукованих матеріалів, права на які належать їхнім правовласникам.

Редакційні правки, скорочення та зміна назви матеріалу погоджуються з автором до публікації

За достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах, відповідальність несуть автори

© Автори матеріалів, 2018
© Видавник Назаров О. А., 2018

Редакційна колегія

Головний редактор — видавець (засновник видання)

Назаров О. А. — канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р., поліграфолог, правознавець. ORCID 0000-0002-3427-1162

Заступники головного редактора

Євдокимова Н. О. — д-р психол. наук, професор; напрям наукових робіт — психологічні науки. ORCID 0000-0002-8789-278X

Кириченко О. А. — д-р юрид. наук, професор, завідувач кафедри права факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; напрям наукових робіт — юридичні науки. ORCID 0000-0002-8748-6431

Відповідальний секретар

Калинка Г. І. — фахівець факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, ад'юнкт зі спеціальності 19.00.06 — юридична психологія, здобувач наукового ступеня доктора філософії у галузі юридичної психології. ORCID 0000-0002-6113-7778

Члени редакційної колегії

Цільмак О. М. — д-р юрид. наук, канд. психол. наук, професор, завідувачка кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія», полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-7348-4876

Мотлях О. І. — д-р юрид. наук, професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, поліграфолог, заслужений юрист України. ORCID 0000-0002-6135-9952

Барко В. І. — д-р психол. наук, професор, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення Державного науково-дослідного інституту МВС України, поліграфолог, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-4962-0975

Лефтеров В. О. — д-р психол. наук, професор, проректор Міжнародного університету, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0002-9163-0555

Коренюк П. І. — д-р екон. наук, професор, академік (дійсний член) Академії економічних наук України, завідувач кафедри менеджменту організацій і адміністрування Дніпровського державного технічного університету. ORCID 0000-0001-8321-3199

Алікіна Н. В. — канд. психол. наук, старший науковий співробітник, експерт вищого кваліфікаційного класу, працювала тривалий час на посадах голови секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, головним експертом лабораторії криміналістичних експертиз Київського науково-дослідного інституту судових експертиз, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» до 2016 р., стаж експертної роботи з 1978 р. ORCID 0000-0002-0166-4437

Попова Г. В. — канд. психол. наук, доцент, підполковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-3814-4037

Вітомський Ю. Л. — канд. психол. наук, офіцер запасу СБ України. ORCID 0009-0004-5206-5065

Землянська О. В. († 06.07.2020) — д-р психол. наук, професор, професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-6547-2621

Чернякова О. В. — канд. психол. наук, доцент, завідувачка кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0002-0384-4829

Большаков С. І. — канд. військ. наук, доцент, керівник ТОВ «Науково-дослідний інститут судової експертизи та оцінки», атестований судовий експерт за спеціальностями 11.1 «Дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності» та 12.2 «Визначення вартості колісних транспортних засобів та розміру збитку, завданого власнику транспортного засобу», суб'єкт оцінки майна та майнових прав, полковник ЗСУ у відставці. ORCID 0000-0003-2394-0225

Тунтула О. С. — канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри цивільного та кримінального права і процесу юридичного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. ORCID 0000-0002-1699-1668

Ткач Ю. Д. — канд. юрид. наук, доцент кафедри криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. ORCID 0009-0006-3675-2548

Єгорова Т. М. — старший науковий співробітник Полтавського відділення Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, голова секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України з 2015 р., атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р. ORCID 0000-0002-4097-5449

Лисенко А. Б. — голова професійної громадської організації «Колегія поліграфологів України», директор Комітету з освіти правління громадської професійної організації «Міжнародна асоціація професіоналів в поліграфології» (AIPP, Мексика), експерт-аналітик 1 категорії, поліграфолог, підполковник СБУ в запасі. ORCID 0000-0002-8131-9931

Шаповалов В. О. — головний редактор журналу «Оцінка достовірності: наукові дослідження та практика», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» (2016 р.), старший науковий співробітник науково-дослідного відділу (проблем психологічного вивчення особового складу) Науково-методичного центру кадрової політики Міністерства оборони України (2020 р.), поліграфолог. ORCID 0009-0004-0472-6201

Савкіна Т. В. — старший науковий співробітник лабораторії почеркознавчих, лінгвістичних, психологічних, мистецтвознавчих досліджень Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1998 р. ORCID 0009-0007-9784-2253

Савостін О. П. — старший судовий експерт відділу почеркознавчих досліджень лабораторії криміналістичних видів досліджень Одеського науково-дослідного інституту судової експертизи Міністерства юстиції України, психолог — судовий експерт другого кваліфікаційного класу комунальної установи «Одеський обласний медичний центр психічного здоров'я», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1982 р. ORCID 0009-0003-6666-0247

Безушко С. В. — канд. пед. наук, доцент. ORCID 0009-0008-2069-1642

Вербина Ю. В. — канд. психол. наук, доцент кафедри психології та педагогічної освіти Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика. ORCID 0009-0004-2947-9251

Хлонь О. М. — канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0001-9733-8531

Зміст

ПЕРЕДМОВА **6**

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ) **7**

1.1. Теорія та історія застосування спеціальних знань **8**

Вовчак О. Д. **Страхування професійної** відповідальності **8**

1.2. Проблемні аспекти застосування поліграфа **10**

Назаров О. А. **Історія розвитку** поліграфа в Україні: Науково-дослідний інженерний центр "Пульс" - перша в Україні наукова установа, яка займалася розробкою вітчизняних поліграфів у 2000-х роках **10**

Алєксєєв О. О., Алєксєєва-Процюк Д. О. Правові умови проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа в кримінальному судочинстві **24**

Петрова А. С. **Можливість використання** поліграфа щодо кандидатів на посаду судді **26**

1.3. Сторінка вченого **28**

Крайник О. А. **Проблеми ставлення** персоналу до поліграфологічних перевірок **28**

1.4. Рецензії та нові видання **39**

Головченко Л. М., Лозовий А. І., Сімакова-Єфремян Е. Б. та ін. Посібник . . . **39**

Назаров О. А. **Монографія** **41**

Назаров О. А. **Посібник** **43**

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ **45**

РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ **48**

Мовленнєвий (голосовий) поліграф, запатентований у НАВС **48**

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ **50**

Передмова

СЛОВО РЕДАКЦІЇ

Звертаємо увагу: це реферативно-науковий журнал. Частина матеріалів номера — оригінальні статті, частина — реферати праць, які вже були опубліковані раніше: у фахових виданнях, на сайтах судів і державних органів. Реферати ми подаємо за правилами передруку: з іменем автора, незміненою назвою, бібліографічним описом першої публікації та посиланням на неї. Анотація до кожного матеріалу допоможе швидко вирішити, з чого почати читання.[6]

Шановні читачі! Позаду кожного рішення суду стоять факти, а позаду фактів — знання фахівців. Номер 2018. Том 3, № 4 (16) відкриває 8 матеріалів, присвячених таким темам: поліграф і виявлення обману, нові видання, теорія та історія спеціальних знань, постаті вчених.

> *Сторінка історії науки. У липні 1858 року в Джангіпурі (Бенгалія) британський урядовець Вільям Гершель скріпив договір відбитком долоні місцевого жителя Конаї. Сам Гершель у книзі «The Origin of Finger-Printing» (1916) називає цей відбиток початком своєї багаторічної практики. У 2018 році минає 160 років від цієї події.*[7]

Найпопулярніший матеріал номера — «Посібник». Прочитайте його, поділіться з колегами і повертайтеся до архіву журналу: кожен номер — це крок до професії, яка допомагає суду бачити правду.

Редакція журналу

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ)

Позначки: «Анотація» — оригінальний матеріал, уперше оприлюднений у журналі; «Реферат» — стислий виклад праці або офіційного документа, уперше оприлюднених в іншому виданні чи на іншому ресурсі; під кожним рефератом наведено відомості про першу публікацію; наявний DOI зазначено біля відомостей про оприлюднення. Цифри у квадратних дужках відсилають до списку References після кожної публікації: описи за ДСТУ 8302:2015, українські й російські назви подано латиницею (транслітерація за постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 № 55), їхній переклад англійською — у квадратних дужках.

Читачеві. За кожною публікацією цього номера стоять реальні справи: кримінальні провадження, сімейні спори, позови про відшкодування моральної шкоди, перевірки із застосуванням поліграфа. Анотація допоможе швидко зорієнтуватися, а повний текст за посиланням відкриє методики, аргументи сторін і правові позиції Верховного Суду, які можуть знадобитися у вашій наступній справі. Читайте, порівнюйте з власною практикою і діліться знайденим з колегами.

1.1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ[1]

Вовчак О. Д.

Реферат. Вовчак О. Д. у підручнику «Страхова справа» (Київ: Знання, 2011) розглядає страхування професійної відповідальності як різновид страхування відповідальності, пов'язаний із можливістю пред'явлення особам претензій за наслідки помилок, допущених під час виконання професійних обов'язків, зазначених у страховому полісі. Реферат поєднує анотацію підручника, у якому висвітлено теорію та організацію страхової справи в ринковій економіці, інвестиційну діяльність страховика, умови платоспроможності страхових компаній, проблеми законодавчого регулювання та ліцензування, з витягом із розділу про страхування професійної відповідальності. О. Д. Вовчак визначає трьох обов'язкових учасників цих відносин (страховик, страхувальник і треті особи, тобто вигодонабувачі), об'єкт страхування (майнові інтереси, пов'язані з відшкодуванням шкоди, заподіяної страхувальником фізичній чи юридичній особі під час професійної діяльності) та страховий випадок: помилку страхувальника, що спричинила матеріальні збитки, втрату здоров'я, тілесні ушкодження чи смерть третіх осіб. Названо види такого страхування в Україні (аудитори, оцінювачі, ріелтори, будівельники й архітектори, адвокати, нотаріуси, медичні працівники та інша професійна діяльність), дві групи ризиків, винятки (воєнні ризики, терористичні акти, ядерне, хімічне чи біологічне забруднення, навмисні дії або груба необережність страхувальника) і порядок визначення страхової суми, лімітів відповідальності, франшизи й страхового тарифу. Наведено таблицю базових річних тарифів: залежно від професії та ліміту відповідальності (до 50–500 тис. грн) вони становлять від 0,15 до 1,6 % страхової суми. Договір може також охоплювати як додаткові страхові події упущену вигоду й моральну шкоду в розмірі, визначеному судовим рішенням. Підсумовуючи, О. Д. Вовчак наголошує на потребі затвердити Кабінетом Міністрів України перелік професій з обов'язковим страхуванням професійної відповідальності та правила його здійснення. Для судових експертів реферат цікавий як модель захисту від майнових претензій, пов'язаних із професійними помилками.

Ключові слова: страхування професійної відповідальності, страховик, страхувальник, вигодонабувач, страховий випадок, ліміт відповідальності, франшиза, страховий тариф, обов'язкове страхування, професійна помилка.

Professional Liability Insurance

Vovchak O. D.

Abstract. In the textbook 'Insurance Business' (Kyiv: Znannia, 2011), Vovchak O. D. treats professional liability insurance as a form of liability insurance that covers claims against professionals for the consequences of errors made while performing the duties specified in the policy. The summary combines an overview of the textbook, which deals with the theory and organisation of insurance in a market economy, insurers' investment activity, the solvency and efficiency of insurance companies, and problems of legislative regulation and licensing in Ukraine, with an extract from the chapter on professional liability insurance. The extract identifies the three necessary parties (insurer, policyholder and third-party beneficiaries), the object of insurance (property interests related to compensation

for harm caused by the policyholder in the course of professional activity) and the insured event, namely a professional error resulting in material loss, damage to health, bodily injury or death of third parties. It lists the types of such insurance offered in Ukraine (auditors, valuers, realtors, builders and architects, advocates, notaries, medical workers and other professions), two groups of risks, exclusions (war risks, terrorist acts, nuclear, chemical or biological contamination, intentional acts or gross negligence of the insured) and the rules for setting the sum insured, limits of liability, deductibles and premium rates. A table of basic annual rates shows premiums from 0.15% to 1.6% of the sum insured, depending on the profession and the liability limit (UAH 50,000-500,000). Lost profit and non-pecuniary damage awarded by a court may be covered as additional insured events. The text calls on the Cabinet of Ministers of Ukraine to adopt a list of professions subject to compulsory professional liability insurance and the corresponding rules. For forensic experts, the material offers a model of protection against property claims arising from professional errors.

Keywords: professional liability insurance, insurer, policyholder, beneficiary, insured event, limit of liability, deductible, insurance rate, compulsory insurance, professional error.

Першоджерело: *Вовчак О. Д. Страхування професійної відповідальності. Вовчак О. Д. Страхова справа : підручник. Київ : Знання, 2011. 391 с. + CD-ROM.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 22.07.2018.*

References

1. Vovchak O. D. Strakhuvannia profesiinoi vidpovidalnosti [Professional Liability Insurance] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2018. Vol. 3, No. 4 (16). URL: https://expertize-journal.org.ua/inshi-vidi-spetsialnikh-znan/909-strakhuvannya-profesijnoji-vidpovidalnosti-vovchak-o-d-strakhova-sprava-pidruchnik-o-d-vovchak-kijiv-znannya-2011-391-s-cd-rom (onovlena versiia vid 19.06.2021). [in Ukrainian].

2. Vovchak O. D. Strakhuvannia profesiinoi vidpovidalnosti [Professional Liability Insurance]. Vovchak O. D. Strakhova sprava : pidruchnyk. Kyiv : Znannia, 2011. 391 s. + CD-ROM. URL: https://goo.gl/UYSnS9 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.2. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПОЛІГРАФА В УКРАЇНІ: НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНЖЕНЕРНИЙ ЦЕНТР "ПУЛЬС" - ПЕРША В УКРАЇНІ НАУКОВА УСТАНОВА, ЯКА ЗАЙМАЛАСЯ РОЗРОБКОЮ ВІТЧИЗНЯНИХ ПОЛІГРАФІВ У 2000-Х РОКАХ[1]

Назаров О. А.

DOI: 10.53672/ej.4.2018.01[1] Check for updates

Анотація. Історію першої в Україні державної наукової установи, що професійно розробляла вітчизняні поліграфи, О. А. Назаров відтворює напередодні десятої річниці її ліквідації. Науково-дослідний інженерний центр «Пульс» утворено постановою Кабінету Міністрів України від 5 травня 1995 р. № 320 у складі Військово-медичного управління СБУ, а ліквідовано постановою КМУ від 16 липня 2008 р. № 648. Автор використовує нормативні акти, патентну документацію, свідчення колишнього директора центру О. В. Сторожика, праці О. Р. Малхазова та зарубіжні публікації. У 2001–2008 рр. центр розробляв одноканальні індикатори емоційної напруги серії «Вектор» («Вектор 01.1», «Вектор 02.1») і макетний зразок багатоканального приладу «Вектор 14», який через припинення державного фінансування так і не став першим повноцінним українським поліграфом. Наведено перелік патентів і свідоцтв про реєстрацію авторського права працівників центру на способи й пристрої реєстрації шкірно-гальванічної реакції та спосіб визначення психофізіологічної готовності людини до тестування. Серійний випуск «Вектора 01.1» налагоджено на КП «ЦКБ «Арсенал»; у СБУ прилад застосовували в професійно-психологічному відборі кандидатів на військову службу, а його середня точність у 2003–2005 рр., обчислена за письмовими зізнаннями кандидатів під час післятестових бесід, становила близько 77,8 %. Для порівняння розглянуто американський портативний пристрій PCASS (точність 63–79 % у трьох дослідженнях на замовлення Пентагону), призначений лише для попереднього сортування осіб, та російський «Конкорд-М». Автор доводить, що наукові напрацювання «Пульсу» втрачено, а спроби приватних компаній у 2014–2018 рр. створити вітчизняний поліграф здебільшого зводяться до копіювання застарілих російських моделей. Звідси висновок про потребу консолідованої позиції держави та всіх зацікавлених сторін щодо довготривалої підтримки розроблення українських поліграфів.

Ключові слова: історія поліграфа в Україні, НДІЦ «Пульс», індикатор емоційної напруги «Вектор», шкірно-гальванічна реакція, професійно-психологічний відбір, Служба безпеки України, патенти, PCASS, вітчизняне приладобудування, детекція прихованої інформації.

History of the Polygraph in Ukraine: The Pulse Research and Engineering Centre, the First Ukrainian Scientific Institution to Develop Domestic Polygraphs in the 2000S

Nazarov O. A.

Abstract. Shortly before the tenth anniversary of its liquidation, Nazarov O. A. reconstructs the history of the Pulse Research and Engineering Centre, the first Ukrainian state scientific institution professionally engaged in developing domestic polygraphs. The Centre was established by Resolution

of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 320 of 5 May 1995 within the Military Medical Department of the Security Service of Ukraine (SBU) and liquidated by Resolution No. 648 of 16 July 2008. The study draws on legal acts, patent documentation, testimony of the Centre's former director O. V. Storozhyk, works by O. R. Malkhazov and foreign publications. In 2001-2008 the Centre developed the Vector series of single-channel emotional tension indicators (Vector 01.1 and Vector 02.1) and a breadboard multichannel model, Vector 14, which, because state funding was discontinued, never became the first fully fledged Ukrainian polygraph. The paper lists the Centre's patents and copyright certificates for methods and devices for recording galvanic skin response and for assessing a person's psycho-physiological readiness for testing. Vector 01.1 was serially produced by the Arsenal Central Design Bureau and used by the SBU in screening candidates for military service; its mean accuracy in 2003-2005, verified against candidates' written admissions in post-test interviews, was about 77.8%. For comparison, the US Preliminary Credibility Assessment Screening System (PCASS), with an accuracy of 63-79% in three Pentagon-funded studies and intended only for triage, and the russian Konkord-M device are reviewed. The author argues that the Centre's scientific legacy has been lost and that private attempts in 2014-2018 to build a Ukrainian polygraph largely copy outdated russian designs, and calls for a consolidated, long-term national policy supporting domestic polygraph development.

Keywords: history of the polygraph, Ukraine, Pulse Research and Engineering Centre, Vector emotional tension indicator, galvanic skin response, personnel screening, Security Service of Ukraine, patents, PCASS, detection of concealed information.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 03.04.2018; у номері — 31.08.2018; DOI:* ***10.53672/ej.4.2018.01***[1]*;* *ліцензія CC BY 4.0 (за згодою автора).*

Повний текст

Abstract: In July 2018, 10 years have passed since the liquidation of the first state scientific institution in Ukraine, which was professionally engaged in the development of domestic single-channel polygraphs for their mobile use in practical activities. Thus, by Resolution No. 320 of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 5, 1995, the state institution "Research and Engineering Center "Pulse" was established in Ukraine, which was part of the Military Medical Department of the Security Service of Ukraine, with the class (type) of professional activity. Research and development in the field of natural and technical sciences" (KVED-2005: 73.10.0). Legal address: 01021, Kyiv, Pecherskyi district, Lypska street, 11. During 2001 - 2008, the Center was engaged in the development and implementation of registration devices emotional tension of a person - "lie detectors" of domestic production of the "Vector" series models - "Vector 01.1", "Vector 02.1", mock-up sample "Vector 14", as well as methodical support for scientific developments and introduction into professional activity of single-channel devices - "Vector 01.1 ", "Vector 02.1". Of the specified devices, the "Vector 14" model was produced in a single copy as an experimental, mock-up sample, which consisted of an open board of circuit elements and provided for the possibility of recording the research protocol and was supposed to become the first full-fledged Ukrainian multi-channel polygraph, however, in did not receive a connection with the suspended state funding for further development.

Бібліографічний опис: Назаров О.А. Науково-дослідний інженерний центр "Пульс" - перша в Україні наукова установа, яка займалась розробкою вітчизняних поліграфів у 2000-х роках. Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа та спеціа-

льних знань в юридичній практиці: Електронний журнал / [редкол.: Назаров О. А. (голов. ред.) та ін.]. К., 2018. Т. 3, № 4 (16). Дата публікації: 31.08.2018. URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/804-naukovo-doslidnij-inzhenernij-tsentr-puls-persha-v-ukrajini-naukova-ustanova-yaka-zajmalas-rozrobkoyu-vitchiznyanikh-poligrafiv

Текст статті.

В липні 2018 року виповниться 10 років з моменту ліквідації в Україні першої державної наукової установи, яка професійно займалася розробкою вітчизняних одноканальних поліграфів для мобільного їх використання в практичній діяльності. Так, постановою Кабінету Міністрів України від 5 травня 1995 р. № 320 в Україні було утворено державну установу "Науково-дослідний інженерний центр “Пульс”, яка входила до складу Військово-медичного управління Служби безпеки України, з класом (видом) професійної діяльності "Дослідження та розробки в галузі природничих та технічних наук" (КВЕД-2005: 73.10.0). Юридичний адрес: 01021, м.Київ, Печерський район, вулиця Липська, 11. На протязі 2001 - 2008 років Центр займався розробкою і впровадженням приладів реєстрації емоційної напруги людини - «детекторів брехні» вітчизняного виробництва серії «Вектор» моделі - "Вектор 01.1", "Вектор 02.1", макетний зразок "Вектор 14", а також методичним супровідом наукових розробок і впровадження в професійну діяльність одноканальних приладів - "Вектор 01.1", "Вектор 02.1". З вказаних приладів модель "Вектор 14" був виговлений в єдиному екземплярі як експериментальний, макетний зразок, який складався з відкритої плати схемоелементів та передбачав можливість запису протоколу дослідження і повинен був стати повноцінним першим українським багатоканальним поліграфом, однак у зв'язку з припиненим з боку держави фінансуванням подальшого розвитку не отримав.

Крім того, 16 липня 2008 року Кабінет Міністрів України постановою від 16 липня 2008 року № 648, погодившись з пропозицією Служби безпеки України, ліквідував Науково-дослідний інженерний центр "Пульс". З аналізу статистичних даних, в Україні відзначаються негативні тенденції розвитку наукової та інноваційної сфер порівняно з європейськими країнами: питома вага обсягу виконаних науково-технічних робіт у ВВП скоротилася за 2000–2015 рр. на 0,41% – з 1,14 до 0,73%. У 2015 р. бюджетне фінансування наукової сфери в Україні становило 5 млрд грн (менше 200 млн євро). Для порівняння: науковий бюджет Румунії – 1 млрд євро, Польщі – понад 5 млрд євро. При цьому вітчизняні бюджетні видатки на науку становлять лише 0,2% ВВП. Водночас нормою фінансування науки для країн ЄС є 3% ВВП, в Ізраїлі та Швеції – 4% ВВП. Одночасно для наукової сфери України характерне скорочення наукових працівників серед молоді та «старіння» наукових кадрів. Академік НАН України Б. Патон відзначає, що «в Академії катастрофічними темпами продовжує зменшуватися кількість молодих учених. Вони або емігрують, або змінюють вид діяльності» [10].

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

П О С Т А Н О В А
від 16 липня 2008 р. N 637
Київ

Про ліквідацію Науково-дослідного інженерного центру "Пульс"

Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є:**

1. Погодитися з пропозицією Служби безпеки України щодо ліквідації Науково-дослідного інженерного центру "Пульс".

2. Визнати такою, що втратила чинність, постанову Кабінету Міністрів України від 5 травня 1995 р. N 320 (320-95-п) "Про утворення Науково-дослідного інженерного центру "Пульс".

3. Службі безпеки України здійснити в установленому порядку заходи з ліквідації Науково-дослідного інженерного центру "Пульс".

Прем'єр-міністр України Ю.ТИМОШЕНКО

Інд. 31

Посаду директора державної установи НДЦ "Пульс" на протязі 2005-2008 років обіймав підполковник медичної служби Сторожик Олександр Васильович. ***Для довідки:*** Сторожик Олександр Васильович (м. Київ) - має вищу медичну освіту, в 1989 року закінчив Київський медичний інститут імені О.О. Богомольця за спеціальністю "Психіатрія". Має кваліфікацію психіатра вищої категорії, психотерапевта, психолога, є експертом з професійно-психологічного відбору кадрів. Член Асоціації психіатрів України, має

спеціальне звання - підполковник медичної служби запасу. В 2009 році закінчив Харківську медичну академію післядипломної освіти та отримав кваліфікацію лікаря-спеціаліста за спеціальністю "Наркологія", пройшов додаткове навчання сучасним методам проведення профілактичних наркологічних оглядів при Українському медичному та моніторинговому центрі з алкоголю та наркотиків МОЗ України.

Також, в різни часи в НДІЦ "Пульс" працювали наступні працівники, які внесли значний вклад в розвиток інструментальної детекції прихованої інформації та розробку поліграфологічних пристроїв в України: Юдін Ю.С., Гончар О.І., Гергель В.М., Арініч О.О., Зуй П.Б., Малхазов О.Р., Саєнко І.Я., Верех Р.Б., Сладкий А.М., Демиденко І.М., Пирлик В.В. та ін.

За час роботи Центру його працівниками було зареєстровано низьку патентів та свідоцтв про реєстрацію авторських прав на твори пов'язані з інструментальною детекцією прихованої інформації:

1. Пирлик В.В. **Учбовий посібник по застосуванню "Вектор 01.1" Індикатор емоційної напруги людини"**. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 15427. - Україна, Міністерство освіти і науки України, Державний департамент інтелектуальної власності, **опубліковано 23.01.2006**. - винахід реалізований в учбовому посібнику, яким комплектувався прилад "Вектор 01.1".

2. Патент України № 58, **опубліковано: 22.01.2002**. - винахід реалізований в макетному зразку приладу “ Вектор 14”.

3. Патент України № №39915 "**Спосіб реєстрації шкірно-гальванічної реакції та пристрій для його здійснення**". Автори: Захараш М.П., Юдін Ю.С., Гончар О.І., Гергель В.М., Арініч О.О., **опубліковано: 16.07.2001**. - винахід реалізований в макетному зразку приладу "Вектор 14". - Режим доступу: http://uapatents.com/10-39915-sposib-reehstraci-shkirno-galvanichno-reakci-ta-pristrijj-dlya-jjogo-zdijjsnennya.html?do=download

4. Патент України № 59499 "**Спосіб реєстрації шкірно-гальванічних реакцій та пристрій для його здійснення**". Автори: Захараш М.П., Зуй П.Б., Юдін Ю.С., **опубліковано: 15.09.2003**. - винахід реалізований в приладі "Вектор 01.1". - Режим доступу: http://uapatents.com/8-59499-sposib-reehstraci-shkirno-galvanichnikh-reakcijj-ta-pristrijj-dlya-jjogo-zdijjsnennya.html?do=download

5. Патент України № 72663 "**Пристрій для реєстрації шкірно-гальванічних реакцій**". Автори: Саєнко І.Я., Верех Р.Б., Зуй П.Б., Захараш М.П., Сладкий А.М., Юдін Ю.С., **опубліковано: 15.03.2005.** - винахід реалізований в приладі "Вектор 01.1". - Режим доступу: http://uapatents.com/9-72663-pristrijj-dlya-reehstraci-shkirno-galvanichnikh-reakcijj.html?do=download

6. Патент України № 79667 "**Датчик для реєстрації шкірно-гальванічних реакції**". Автори: Зуй П.Б., Юдін Ю.С., Захараш М.П., **опубліковано: 10.07.2007** - винахід реалізований в приладі "Вектор 02.1". - Режим доступу: http://uapatents.com/6-79667-datchik-dlya-reehstraci-shkirno-galvanichno-reakci.html?do=download

7. Патент України № 79668 "**Спосіб реєстрації шкірно-гальванічної реакції і пристрій для його здійснення**". Автори: Зуй П.Б., Юдін Ю.С., Захараш М.П., **опубліковано: 10.07.2007**. - винахід реалізований в приладі "Вектор 02.1". - Режим доступу: http://

uapatents.com/8-79668-sposib-reehstraci-shkirno-galvanichno-reakci-i-pristrijj-dlya-jjogo-zdijjsnennya.html?do=download

8. Патент України 80446 "**Спосіб визначення психофізіологічної готовності людини до психофізіологічного тестування**". Автори: Захараш М.П., Юдін Ю.С., Демиденко І.М., Пирлик В.В., **опубліковано: 25.09.2007**. - винахід реалізований в приладах "Вектор 01.1", "Вектор 02.1" та макетному зразку приладу "Вектор 14". - Режим доступу: http://uapatents.com/8-80446-sposib-viznachennya-psikhofiziologichno-gotovnosti-lyudini-do-psikhofiziologichnogo-testuvannya.html?do=download

Крім того, головним спеціалістом Центру Пирлик Вікторією Володимирівною виконувалася наукова робота на тему: «Психофізіологічні механізми динаміки емоційного напруження респондента в процесі проведення спеціальних психофізіологічних досліджень» [6] під керівництвом доктора психологічних наук, професора Малхазова Олександра Ромуальдовича на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук.

В 2003 році Індикатор емоційної напруги людини ВЕКТОР 01.1, розроблений НДІЦ "Пульс" спільно з Казенним підприємством "ЦКБ" Арсенал" та Військово-медичним управлінням СБ України, презентувався як перший український серійно випускаємий одноканальний прилад з високою вірогідністю визначення "правда - брехня". Напрям застосування - вирішення завдань професійного відбору кадрів, проведення специфічних дослідженнях, пов'язаних з розслідуванням і профілактикою правопорушень службового характеру, а також навчально-треніровочний засіб для підготовки поліграфологів і проведення наукових досліджень психофізіологічних властивостей людини.

КП ЦКБ "АРСЕНАЛ"

ВЕКТОР 01,1

ИНДИКАТОР ЭМОЦИОНАЛЬНОГО НАПРЯЖЕНИЯ ЧЕЛОВЕКА

ОБЛАСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ

Прибор используется:
- при решении задач профессионального отбора кадров
- в специфических исследованиях связанных с расследованием и
- профилактикой правонарушений служебного характера
- в качестве учебно-тренировочного средства для подготовки полиграфологов
- в научных исследованиях психофизиологических свойств человека

С 2000 года приборы успешно используются при отборе кадров, поступающих на службу в СБ Украины.

ОСОБЕННОСТИ ПРИБОРА

В основу работы прибора положен принцип регистрации кожно-гальванической реакции человека, связанной с его эмоциональным напряжением. В отличие от существующих приборов, съем информации осуществляется с помощью датчика укрепленного на одном пальце руки. Использование для индикации виртуального стрелочного прибора позволило улучшить наглядность и повысить разрешающую способность исследований.

Прибор обладает не высокой стоимостью и высокими эксплуатационными и эргономическими показателями и не имеет аналогов в мире по параметрам цена / достоверность результатов измерения.

В комплект поставки изделия входит "Методика проведения психофизиологических исследований с помощью "Вектор" 01.1", которая позволяет при помощи специальных тестов определять: наркотическую и алкогольную зависимость, преступное прошлое, социальную надежность, мотивы поступления на работу

ТЕХНИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ

- диапазон задания времени таймера - 10...60 с ;
- автоматическое сохранение в энергонезависимой памяти результатов 8 тестов по 64 вопроса каждый ;
- режим встроенного контроля по команде оператора;
- мощность, потребляемая от сети напряжения питания ~220В 50Гц не более 18 ВА;
- масса изделия в упаковке не более 3 кг ;
- срок эксплуатации изделия - 10 лет ;
- изделие отвечает требованиям по электробезопасности в соответствии с ГОСТ 12.2.025-76 класс 2 тип В.

(Сертификат № 91/1, выданный отделом Главного метролога ГП "Завод Арсенал" 10.01.03).

КП ЦКБ "АРСЕНАЛ"серийно выпускает прибор ВЕКТОР 01,1 разработка которого выполнена совместно с Военно-медицинским управлением СБ Украины, НИИЦ "ПУЛЬС"

Прибор защищен патентами №№ 59499, 72663 (УКРАИНА)

© КП ЦКБ "Арсенал"

КАЗЕННОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ
ЦЕНТРАЛЬНОЕ КОНСТРУКТОРСКОЕ БЮРО "АРСЕНАЛ"
8, ул Московская, Киев, Украина, 01010
Тел. (380-044) 254-59-82, 254-59-02; Факс: (380-044) 288-94-29 E-mail: info@arsenalcdb.com.ua

За інформацією розробників "Індикатор емоційної напруги людини "ВЕКТОР 01.1" був значно дешевше комп'ютерних поліграфів, а за достовірності результатів

досліджень практично не поступався багатоканальним приладам. У зв'язку із застосуванням тільки одного датчика, прилад не створював незручностей для випробуваного також в оперативний в роботі [1, 2]. Апаратурний комплекс «Вектор 01.1» як пристрій реєстрації шкірно-гальванічної реакції містить пальцеві датчики, наприклад чотири, котрі включають датчики-джерела зондуючого струму - позитивної та негативної полярності, двополярні внутрішні джерела живлення, перетворювачі струмнапруги, підсилювачі з гальванічною розв'язкою, диференціальні підсилювачі та блок реєстрації [9].

Зі слів, колишнього директора НДІЦ "Пульс" Сторожик О.В. використання приладу "Вектор 01.1" в СБ України дозволило підвищити якість професійного відбору кадрів за рахунок отримання достовірних даних про досліджуваних. Методики досліджень мали достатній рівень очевидної валідності. Виявлений відсоток осіб (33.6%-36.6% від загальної кількості обстежених), які вживали наркотичні речовини (переважно препарати коноплі), близький до даних, отриманих при соціологічному моніторингу вживання психоактивних речовин у молодіжному середовищі, за якими 36.6% опитуваних мали досвід вживання препаратів коноплі (Рущенко И. П., Сердюк А. А. Социологический мониторинг употребления психоактивных веществ в молодёжной среде // Профилактика наркомании: организационные и методические аспекты. Итоговые материалы международного проекта / Сост. И. П. Рущенко. — Харьков: Финарт, 2002. — С. 93- 101.).

У 2002-му році Індикатор емоційної напруги "Вектор 1.01" було впроваджено у серійне виробництво Казенного підприємства "Центральне конструкторське бюро "Арсенал". В результаті випробувань та дослідницької експлуатації, прилад було рекомендовано для проведення скринінгових перевірок в процесі професійного психологічного відбору кадрів до СБ України. В 2005 році почалось впровадження в експлуатацію приладів у регіональних підрозділах СБ України. З метою виявлення прихованої інформації певними групами кандидатів на військову службу до СБ України також почали проводитися

поліграфні дослідження. **Для якісного проведення досліджень було розроблено та удосконалено в практичному використанні ряд опитників для виявлення:**

1) фактів вживання психоактивних (наркотичних) речовин;

2) зловживання алкоголем;

3) наявності психічних розладів в минулому;

4) наявності психічних хвороб у близьких родичів кандидата;

5) наявності алкоголізму у близьких родичів кандидата;

6) наявності суїцидів у родичів кандидата;

7) наявності суїцидальних спроб, вчинених кандидатом;

8) фактів скоєння асоціальних вчинків.

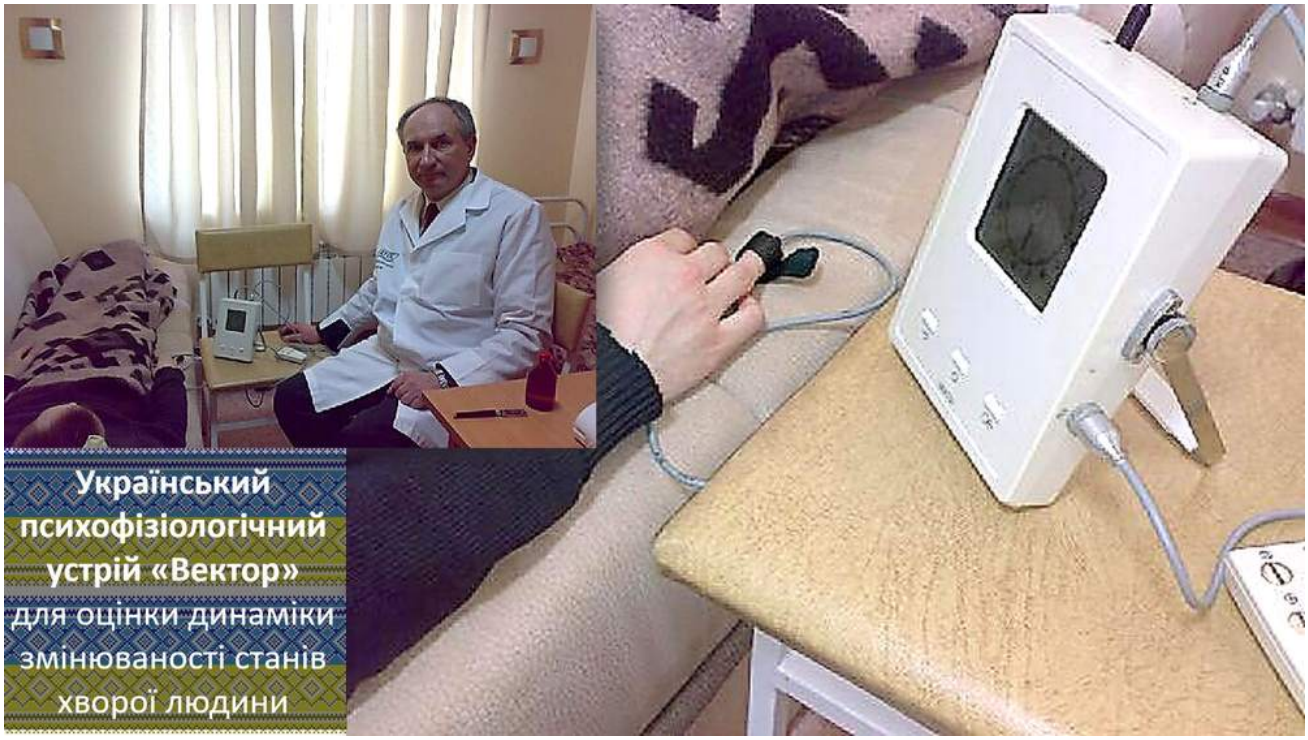

Приклад застосування психофізіологічного устрію "Вектор" для оцінки динаміки змінюваності станів хворої людини. На фото психофізіологічне дослідження проводить доктор психологічних наук, професор Болтівець Сергій Іванович.

Середня точність приладу "Вектор" під час проведення поліграфних досліджень кандидатів на військову службу до Служби безпеки України на протязі 2003 - 2005 років складала біля 77,8 відсотків, що відповідало точності іноземних приладів схожого спрямування, але більш дорогих порівняно з вітчизняною розробкою. Валідність результату підраховувалась на підставі отриманих письмових зізнань з боку самих кандидатів в ході післятестових бесід на підтвердження встановлених негативних ознак, що було відображено у статистичних даних, наприкладі, виявлення фактів вживання психоактивних (наркотичних) речовин кандитатами в минулому, встановлених за допомогою "Вектор 01.1" під час професійно-психологічного відбору.

Одночасно, КП ЦКБ “Арсенал” спільно з Національним авіаційним університетом (м. Київ) розробив і налагодив серійне виробництво багатоканального комп’ютерного діагностичного дослідницького комплексу для проведення професійного відбору кадрів "ДИК-01.0", аналогів якого у світовій практиці на той час не існувало на думку його розробників. Крім того, доктором психологічних наук Малхазовим О.Р. поза межами НДІЦ "Пульс", спільно з іншими дослідниками було розроблено та запатентовано блок вивчення психофізіологічних показників та навчальну програму підготовки поліграфологів:

1. Прудников В.С., Голодний М.І., Малхазов О.Р. Комп’ютерна програма «Блок вивчення психофізіологічних показників» («БІФ»). Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 12656. – Україна, Міністерство освіти і науки України, Державний департамент інтелектуальної власності, 06.04.2005.

2. Малхазов О.Р. Навчальна програма з «Основ проведення поліграфічних досліджень при профвідборі в діяльності ОВС». – КІВС МВС України, 2002. – 16 с.

За інформацією Малхазова О.Р. [3], в 2010 році впровадження спеціальних психофізіологічних технологій, у тому числі поліграфних було одним з перспективних шляхів до подолання ситуації, що склалася в системі профвідбору в Україні. Упровадження комп’ютерних поліграфів у кадровій роботі розглядалося в контексті створення дієвої системи психологічного забезпечення. У свою чергу, це передбачало створення інтегрованого комп’ютерного апаратно-програмного психодіагностичного комплексу для відбору, оцінки та прогнозування професійної надійності працівників. Робилася оцінка надійності та можливості використання зарубіжних приладів. Так, серед зарубіжних зразків на світовому ринку найбільш поширені були моделі поліграфів "Lafayette", "Stoelting Co" (США), "Дельта", "Бар’єр", "Діагноз" (росія). За даними компетентних джерел, "Дельта", "Бар’єр", "Діагноз" не витримали перевірки часом на надійність, валідність та інформативність і вже були витіснені з російського ринку. Встановилася тенденція, коли не лише серйозні фірми країн СНД, а й силові структури воліли використовувати "Lafayette", "Stoelting Co" (США). Виробники російських поліграфів втративши надії на збут своїх виробів в своїй країні почали проводити на українському ринку дуже агресивну рекламну кампанію і всілякими засобами намагалися витіснити американські, українські наукові розробки та виробників. Поліграфи, що випускаються фірмами "Lafayette", "Stoelting Co" (США) досить надійні, але дорогі (орієнтовна вартість одного приладу станом на 2010

рік становила біля 15000-17000 доларів США). Прилади "Альфа", "Дельта" фірми "Тротек" (росія) дещо дешевші, однак не такі надійні.

При цьому і американські, і російські поліграфи мають практично однакові технічні і математичні можливості і належать до **апаратно-програмних комплексів закритого типу**. Це означає, що користувач не має доступу до їх математичного забезпечення і технічних засобів. Відтак не зрозуміло, яку інформацію отримує дослідник, за якими методами вона обраховувалася, що означають отримані дані та графіки тощо. З урахуванням викладеного, за думкою Малхазова О.Р. унеможливлювалося глибоке розуміння і наукова інтерпретація отриманих даних, інтуітивний спосіб прийняття висновків. До того ж вказані поліграфи в основному розраховані на отримання сигналу високого емоційного напруження (зняття сигналу під час тестування підозрюваного у скоєні вбивства, зґвалтування) і майже не розраховані для роботи в режимі профвідбору, де показники емоційного напруження значно нижчі. Відтак, орієнтація на придбання іноземних поліграфів унеможливлює розвиток в Україні власної наукової та технічної школи поліграфної технології і виключає Україну з числа країн, які мають власну високонауковомістку та конкурентноспроможну галузь фундаментальної науки і виробництва.

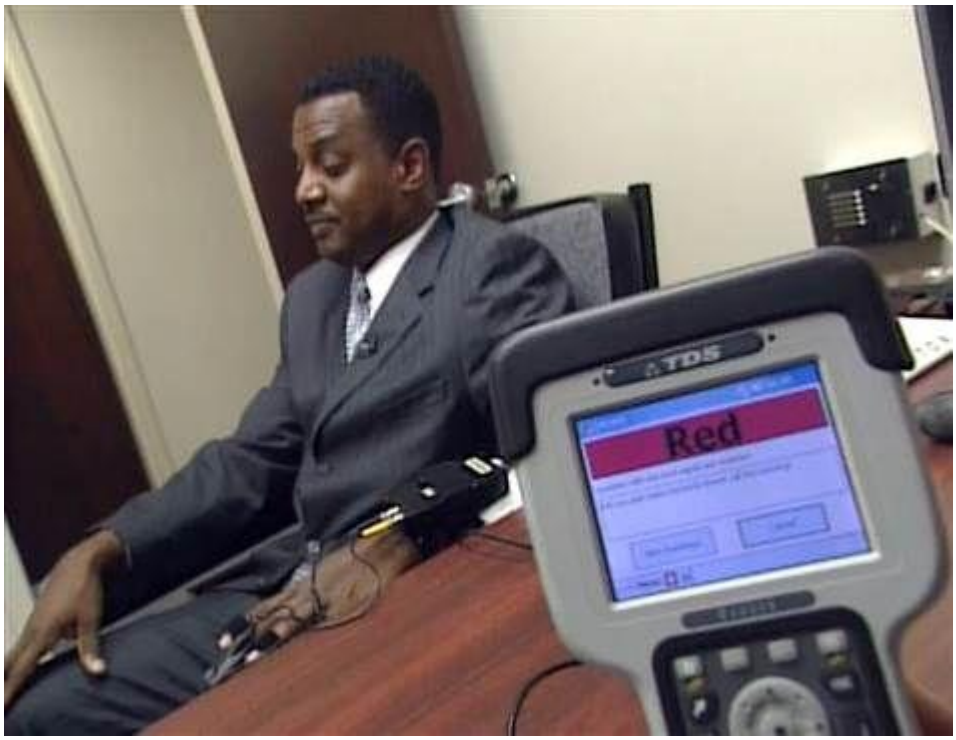

З урахуваням викладеного, досить цікавою є схожість наукових розробок, які в той час проводилися в США на замовлення Міністерства оборони США. Так, за інформацією військових кореспондентів - оглядачів США [5], в 2008 році Пентагон почав випуск для солдатів армії США **ручних детекторів брехні** з метою їх використання в Афганістані. Міністерство оборони США вказувало, що портативний пристрій не досконалий, але досить точний, щоб врятувати життя американців під час перевірки місцевих поліцейських, перекладачів і союзників під час приняття рішення щодо призначення на посади місцевих та надання дозволу на доступ до військових баз США, а також щоб звузити список підозрюваних після бомбардувань на дорозі. Пристрій вже було випробувано в Іраку і, як очіковалось він там вже знайшов впровадження. За словами Дональда Крапола, спеціаль-

ного помічника директора Академії Міністерства оборони США: «Ми не обіцяємо досконалості - ми були дуже обережні в цьому. Ми обіцяємо, що якщо це буде правильно використано, це поліпшить то, що вони зараз роблять». Новий пристрій, відомий під абревіатурою PCASS, для системи попередньої оцінки достовірності інформації, використовує комерційний персональний цифровий помічник TDS Ranger з трьома проводами, під'єднаними до датчиків, прикріпленим до руки. Перекладач задає серію з приблизно 20 питань перською, арабською або пушту, наприклад: «Ви маєте намір відповісти на мої запитання правдиво?» «Чи горить світло в цій кімнаті» «Ви член талібів?» Оператор робить позначки по кожній відповіді і, після хвилинної затримки для обробки результатів, на екрані відображається результат: «Зелений», якщо людина сказала правду, «Червоний» - обман і «Жовтий, якщо результат встановити не вдалося. PCASS не може використовуватися у відношенні персоналу США, згідно з меморандумом, яке дозволяє його використання, підписаним в жовтні 2007 року заступником міністра оборони Джеймсом Р. Клаппером. Як і у випадку з поліграфом, PCASS використовує два електроди для вимірювання напруги шляхом зміни електропровідності шкіри. Він також вимірює серцево-судинну активність пульсовим оксімером, прикріпленим до пальця, а не за допомогою класичної манжети, що має перевагу у вимірюванні частоти пульсу і артеріального тиску. На відміну від поліграфа, PCASS не може виміряти зміни швидкості дихання і не може виявити контрзаходи або спроби обдурити прилад, наприклад, за допомогою здійснення незвичайних рухів. Точність PCASS в трьох дослідження проведених на замовлення і фінансування Пентагону відзначається в межах 63-79 відсотків. Однак, навіть це, на думку чиновників Пентагону, все ж краще, ніж покладатися на людську інтуїцію.

Представники Пентагону повідомляли, що новий пристрій не використовуватиметься для прийняття остаточних рішень, так як правила забороняють це. Метою використання PCASS є тільки сортування групи людей, яка потребує перевірки з більшої кількості в меншу кількість, яка отримає подальше вивчення за допомогою традиційних за-

собів, таких як інтерв'ю або повноцінне дослідження на поліграфі. За словами Крапола, "PCASS передбачається більш-менш як пристрій сортування. Тобто, він не використовується як окрема технологія для прийняття остаточних рішень щодо правдивості людини ... Є місцеві жителі, є іракці і громадяни третіх країн, які звертаються за доступом до військових баз США для надання підтримки. Ви цілком можете собі уявити, що насправді немає хорошого способу провести негласне вивчення цих людей. Тому рішення про те, чи дозволити їм призначення на посаду і виконання завдань, грунтуються на деяких досить неточних методах, в першу чергу на інтерв'ю і результатах перевірки, які доступні ... Отже, ідея додавання PCASS полягає в поступовому поліпшенні рішень, які приймаються, щоб ми захищали наші сили".

Навчання роботи на PCASS так само має свою специфіку. У той час як вимогами до кандидатів у поліграфологи Міністерства оборони є чотирирічний термін навчання і отримання ступеня бакалавра в коледжі та наявність досвіду роботи в правоохоронних органах, оператори PCASS - це, головним чином, співробітники середньої ланки, прапорщики, у віці від 20 років. У той час як поліграфологи проходять 13-тижневий курс навчання і шестимісячне стажування, оператори PCASS проходять тільки один тиждень навчання, хоча більшість з них мають військову підготовку в якості слідчих. PCASS простий в експлуатації, тому що рішення про приховування інформації приймає комп'ютер.

У 2012 році в рф на базі Агенства психотехнологій «Конкордія» (www.berkano.ru) також було реалізовано створення компактного, мобільного бездротового апаратно-програмного комплексу "Конкорд" під назвою "Конкорд - М" або "Чорна мітка" чи "Оперативний поліграф", який представляв собою автономний компактний блок перетворення сигналів (90х50х30 см.), який одночасно є і системою датчиків, які проводять вимір вегетативних процесів, що протікають в організмі опитуваної особи. Зв'язок між персональним комп'ютером і блоком датчиків здійснювався по бездротовому зв'язку Bluetooth. Вбудовані в блок датчики дозволяли реєструвати ряд фізіологічних параметрів, пов'язаних з температурою і електропровідністю шкіри, частотою серцевих скорочень, величиною кро-

вотоку і діяльності респіраторно - дихальної системи [7]. Таким чином поліграф складається з одного комбінованого датчика, який реєструє серцевосудинну діяльність (фотоплетізмограму і плетизмограму), рухову активність (механограму), дихання (пневмограму) і КГР (реограму). Однак в даний час активного продажу даного виробу в рф не спостерігається. На думку розробника даного приладу Трофимова Т.Ф. [8], прилад дуже добре працює зі сплячим випробуваним. Якщо опитуваний перебуває в активному стані, то стан сигналу (читайте, крива) пульсу дуже нестабільна, сигнал дихання також сильно відрізняється від звичного уявлення (оскільки синтезований з об'ємного пульсу долоні), проте КГР має відмінний показник оскільки знімається «класично» з долоні.

ВИСНОВОК: в різних країнах світу у тому числі і в Україні були спроби створити більш мобільні пристрої на шквалт класичним приладам, які б також мали назву "поліграф" або "детектор брехні" та могли б використовуватися в різноманітних ситуаціях професійної діяльності з метою встановлення прихованої інформації. Вказана робота просувалася здебільшого в бік мінімізації датчиків з одночасним намаганням забезпечити можливість отримання валідного результату під час психофізіологічних досліджень. Нажаль, в Україні процес побудови вітчизняного поліграфа проходить доволі складний шлях, не завжди зрозумілий логічно, оскільки потужності та наукові розробки ліквідованого НДІЦ "Пульс" на протязі 10 років звичайно, що вже втрачені та з боку держави не знайшли належного супроводу та підтримки. Крім того, намагання комерційних, приватних компаній на протязі 2014-2018 років створити вітчизняний поліграф, більш схожі на виробляння "клонів" російських поліграфів минулих років, які здебільшого в самій рф вже їх розробниками не розвиваються, наприклад Бар'єр, Кріс, Епос та ін. та не відображають сучасних досягнень в галузі інструментального приладобудування детекції прихованої інформації. На нашу думку, для України дуже важливим є формування вітчизняної консолідованої позиції усіх зацікавлених у розвитку українського поліграфа сторін, у тому числі держави, що технічні відкриття та накопичення необхідних знань з метою розвитку поліграфних технологій у багатьох країнах світу де є відомі виробники поліграфів, тривають не на протязі декількох років, а десятиріччями і мають усиляку підтримку з боку держави, яка виступає замовником сучасних розробок, наприкладі пристрою PCASS в США.

Використані джерела:

1. Саенко И.Я. Надёжность кадров – коммерческая безопасность предприятия / И.Я. Саенко // Бизнес и безопасность. – 2004. – № 3. – С. 7.

2. Котляр Ю.В. Використання положень інтегративної психофізіології в поліграфних дослідженнях. - Режим доступу: https://www.naiau.kiev.ua/files/naukova-diyalnist/naukovi-zaxodi/zbirnuki/2015/tezu-poligraff.pdf

3. Малхазова О.Р. Психологія праці. Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 208 с.

4. Сучасні методи і засоби для визначення і діагностування емоційного стресу : монографія / за заг. ред. О. П. Мінцера. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – С. 201.

5. Bill Dedman New anti-terror weapon: Hand-help lie detector. 4/9/2008 6:00:21 AM ET - Режим доступу: http://www.nbcnews.com/id/23926278/ns/world_news-terrorism/t/new-anti-terror-weapon-hand-held-lie-detector/#.WsN9FYhuZPY

6. МАЛХАЗОВ ОЛЕКСАНДР РОМУАЛЬДОВИЧ. - Режим доступу: http://www.lib.nau.edu.ua/praci/10614malhazov.pdf

7. Михеев П.М., Алексеев Л.Г., Коварский С.Л., Соболев А.С., Яржин Е.Г. Беспроводной детектор лжи «Конкорд». Презентация . - Режим доступа: http://www.automationlabs.ru/images/presentations/konkord.pdf

8. ООО «Полиграф Т» Лаборатория СПФИ. - Режим доступа: http://www.ld.eposgroup.ru/forum/viewtopic.php?p=66974&sid=2413f533b5311dec4f910538a1836c36

9. Патент України № 79668 "Спосіб реєстрації шкірно-гальванічної реакції і пристрій для його здійснення". Автори: Зуй П.Б., Юдін Ю.С., Захараш М.П., опубліковано: 10.07.2007. - винахід реалізований в приладі "Вектор 02.1". - Режим доступу: http://uapatents.com/8-79668-sposib-reehstraci-shkirno-galvanichno-reakci-i-pristrijj-dlya-jjogo-zdijjsnennya.html?do=download

10. Драчук Ю.З., Трушкіна Н.В. Інтелектуальний потенціал в Україні: проблеми та напрями розвитку. Економічний вісник Донбасу № 3(45), 2016. - С.207-2012 . - Режим доступа: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/113980/29-Drachuk.pdf?sequence=1

References

1. Nazarov O. A. Istoriia rozvytku polihrafa v Ukraini: Naukovo-doslidnyi inzhenernyi tsentr "Puls" - persha v Ukraini naukova ustanova, yaka zaimalasia rozrobkoiu vitchyznianykh polihrafiv u 2000-kh rokakh [History of the Polygraph in Ukraine: The Pulse Research and Engineering Centre, the First Ukrainian Scientific Institution to Develop Domestic Polygraphs in the 2000S]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2018. Vol. 3, No. 4 (16). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.4.2018.01. URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/804-naukovo-doslidnij-inzhenernij-tsentr-puls-persha-v-ukrajini-naukova-ustanova-yaka-zajmalas-rozrobkoyu-vitchiznyanikh-poligrafiv (onovlena versiia vid 07.11.2026). [in Ukrainian].

ПРАВОВІ УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПОЛІГРАФА В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ[1]

Алєксєєв О. О., Алєксєєва-Процюк Д. О.

Реферат. Алєксєєв О. О. і Алєксєєва-Процюк Д. О. (Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ, 2018, № 1, с. 96–109) виходять з того, що використання поліграфа в кримінальному провадженні обговорюють десятиліттями, проте процесуальна форма та доказове значення його результатів досі потребують законодавчого врегулювання. Мета статті полягає в правовому аналізі умов проведення психологічних досліджень із застосуванням поліграфа в кримінальному судочинстві України. Проаналізовано положення КПК України про експерта і спеціаліста (ст. 69–72), докази (ст. 84), змагальність (ст. 22), висновки спеціаліста та експерта (ст. 99, 102), закони «Про оперативно-розшукову діяльність» і «Про санкції», Інструкцію про застосування поліграфа в Національній поліції (наказ МВС від 13.11.2017 № 920), акти Мін'юсту та стандарти ASTM International. З посиланням на дані І. П. Усикова наведено судову статистику: у 2005–2017 рр. клопотання про таку експертизу заявляли 176 разів, у 10 % вироків її враховано як доказ. Автори доводять, що зосередження експертиз із поліграфом у державній установі (Київському НДІ судових експертиз) обмежує змагальність сторін; що будь-яке дослідження на поліграфі вимагає письмової добровільної згоди особи, для якої пропонують уніфіковану форму з правом відмовитися від відповіді чи від тестування; що експертом може бути лише фахівець із психологічною освітою, а поліграфологи без неї можуть брати участь у провадженні як спеціалісти (ст. 71 КПК). Пропонується створити в Реєстрі атестованих судових експертів окрему групу поліграфологів, переглянути п. 1.4 Інструкції МВС, який заперечує доказову силу результатів, і впроваджувати стандарти ASTM, щоб унеможливити застосування недостатньо перевірених приладів і методик. Висновки важливі для судових експертів-психологів, слідчих, адвокатів і суддів.

Ключові слова: психологічна експертиза із застосуванням поліграфа, психофізіологічне дослідження, кримінальне провадження, право на захист, свобода від самовикриття, змагальність сторін, добровільна згода, спеціаліст-поліграфолог, стандарти ASTM, Реєстр атестованих судових експертів.

Legal Conditions for Conducting Psychophysiological Research Using a Polygraph in Criminal Proceedings

Alieksieiev O. O., Alieksieieva-Protsiuk D. O.

Abstract. Alieksieiev O. O. and Alieksieieva-Protsiuk D. O. (Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs, 2018, No. 1, pp. 96-109) note that although the use of the polygraph in criminal proceedings has been debated for decades, the procedural form and evidentiary value of its results still require legislative clarification. The aim is a legal analysis of the conditions for psychological examinations using a polygraph in Ukrainian criminal justice. The authors examine provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine on experts and specialists (Arts. 69-72), evidence (Art. 84), adversarial proceedings (Art. 22) and specialist and expert opinions (Arts. 99, 102), the laws on operational-search activity and on sanctions, the 2017 Ministry of Internal Affairs instruction on polygraph use in the National Police, Ministry of Justice regulations and ASTM International standards. Citing Usikov

I. P., they report that motions for polygraph examinations were filed 176 times in 2005-2017 and that such examinations were accepted as evidence in 10% of judgments. They argue that concentrating these examinations in a single state institution restricts equality of arms; that any polygraph examination requires the person's written voluntary consent, for which a uniform form is proposed, including the right to refuse to answer or to stop the test; and that only a person trained in psychology may act as an expert, while polygraph examiners without such training may take part as specialists (Art. 71 CPC). Proposals include a separate group for polygraph examiners in the Register of Certified Forensic Experts, revision of the police instruction clause denying probative value to polygraph results, and adoption of ASTM standards to exclude poorly validated devices and techniques. The paper is relevant to forensic psychologists, investigators, defence lawyers and judges.

Keywords: polygraph examination, psychophysiological research, criminal proceedings, right to defence, privilege against self-incrimination, adversarial principle, voluntary consent, polygraph specialist, ASTM standards, register of forensic experts.

Першоджерело: *Алєксєєв О. О., Алєксєєва-Процюк Д. О. Правові умови проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа в кримінальному судочинстві. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2018. № 1. С. 96–109. (копія:).*[2][3] *Реферат оприлюднено в журналі 18.07.2018.*

References

1. Alieksieiev O. O., Alieksieieva-Protsiuk D. O. Pravovi umovy provedennia psykhofiziolohichnykh doslidzhen iz zastosuvanniam polihrafa v kryminalnomu sudochynstvi [Legal Conditions for Conducting Psychophysiological Research Using a Polygraph in Criminal Proceedings] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2018. Vol. 3, No. 4 (16). URL: https://expertize-journal.org.ua/doslidzhennya-na-poligrafi/903-alekseev-o-o-pravovi-umovi-provedennya-psikhofiziologichnikh-doslidzhen-iz-zastosuvannyam-poligrafa-v-kriminalnomu-sudochinstvi (onovlena versiia vid 19.06.2021). [in Ukrainian].

2. Alieksieiev O. O., Alieksieieva-Protsiuk D. O. Pravovi umovy provedennia psykhofiziolohichnykh doslidzhen iz zastosuvanniam polihrafa v kryminalnomu sudochynstvi [Legal Conditions for Conducting Psychophysiological Research Using a Polygraph in Criminal Proceedings]. Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav. 2018. № 1. S. 96–109. (kopiia:). URL: https://elar.navs.edu.ua/handle/123456789/4890 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Alieksieiev O. O., Alieksieieva-Protsiuk D. O. Pravovi umovy provedennia psykhofiziolohichnykh doslidzhen iz zastosuvanniam polihrafa v kryminalnomu sudochynstvi [Legal Conditions for Conducting Psychophysiological Research Using a Polygraph in Criminal Proceedings]. Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav. 2018. № 1. S. 96–109. (kopiia:). URL: https://expertize-journal.org.ua/images/dzherela/alieksieiev-alieksieieva-protsiuk-pravovi-umovy-2018.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

МОЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА ЩОДО КАНДИДАТІВ НА ПОСАДУ СУДДІ[1]

Петрова А. С.

Реферат. Тези аспірантки кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А. С. Петрової порушують питання, якого українське законодавство на час їх оприлюднення не розв'язувало: чи допустимо застосовувати поліграф під час конкурсного відбору кандидатів на посаду судді. Авторка виходить із потреби чесного й прозорого формування суддівського корпусу та зіставляє українську процедуру, у якій поліграф не використовують, із практикою Республіки Молдова, де таке тестування для кандидатів обов'язкове. Аргументацію побудовано на аналізі ст. 50 Закону України «Про Національну поліцію», що вже дозволяє застосовувати поліграф під час перевірки кандидатів на службу, ч. 3 ст. 28 Конституції України про недопустимість дослідів над людиною без її вільної згоди, а також на зарубіжному досвіді: за наведеними даними, поліграф використовують понад 65 країн, зокрема Японія, Канада, Ізраїль, Польща й Туреччина, а у США щороку проводять кілька мільйонів перевірок. А. С. Петрова не перебільшує можливостей методу. Прилад фіксує дихання, потовиділення й тиск, а не саму неправду; на реакції впливають стрес, ліки, вагітність; висновок залежить від кваліфікації поліграфолога, статус якого в Україні не визначено. Тому тестування має ґрунтуватися на добровільності, попередньому ознайомленні особи з темами питань і її праві перервати процедуру. Авторка пропонує передбачити в Законі України «Про судоустрій і статус суддів», що тестування за письмовою згодою кандидата проводить атестований спеціаліст сертифікованим приладом, вимоги до якого затверджує Кабінет Міністрів України, у спеціальному приміщенні з відео- та звукозаписом; вагітні жінки та жінки, які мають дітей до трьох років, від нього звільняються; опитування може стосуватися й фактів протиправного насильства чи корупційних діянь. Результати слід розглядати як інформацію ймовірного характеру, що лише допомагає членам Вищої кваліфікаційної комісії суддів сформувати внутрішнє переконання. Негативний результат є приводом для додаткової перевірки, а не для відмови в призначенні чи обвинувачення кандидата в кримінальному, адміністративному або дисциплінарному правопорушенні. Положення тез корисні поліграфологам, судовим експертам і розробникам процедур добору суддів.

Ключові слова: поліграф, кандидат на посаду судді, конкурсний відбір суддів, тестування на поліграфі, Вища кваліфікаційна комісія суддів, Закон України «Про судоустрій і статус суддів», добровільна згода, ймовірнісний характер результатів, досвід Республіки Молдова, поліграфолог.

The Possibility of Using the Polygraph in Respect of Candidates for Judicial Office

Petrova A. S.

Abstract. Polygraph screening is not part of the competitive selection of judges in Ukraine, whereas in the Republic of Moldova it is compulsory for judicial candidates. In these conference theses, A. S. Petrova, a postgraduate student at Yaroslav Mudryi National Law University, asks whether the method could be introduced into Ukrainian procedure and on what terms. The argument rests on Article 50 of the Law of Ukraine "On the National Police", which already permits polygraph checks of police applicants, on Article 28(3) of the Constitution of Ukraine, which bans experiments on a person without free consent, and on foreign practice: the polygraph is reported to be used in more than 65

countries, including Japan, Canada, Israel, Poland and Turkey, and several million examinations are run each year in the United States. The author is frank about the limits of the technique. The instrument records breathing, sweating and blood pressure rather than deception, readings may be distorted by stress, medication or pregnancy, and interpretation depends on an examiner whose professional status Ukrainian law does not define. She therefore proposes amending the Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges": testing only with the candidate's written consent, by a certified specialist using certified equipment that meets requirements set by the Cabinet of Ministers, in a designated room with video and audio recording, with exemptions for pregnant women and mothers of children under three. Results would be probabilistic information helping members of the High Qualification Commission of Judges to form their inner conviction; a negative result would trigger an additional check but could never by itself justify refusal of appointment or support a criminal, administrative or disciplinary charge.

Keywords: polygraph, polygraph screening, judicial candidates, selection of judges, High Qualification Commission of Judges, Law on the Judiciary and the Status of Judges, informed consent, probabilistic information, Republic of Moldova, Ukraine.

Першоджерело: *Петрова А. С. Можливість використання поліграфа щодо кандидатів на посаду судді. Актуальні проблеми судового права : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. І. Є. Марочкіна (Харків, 30 жовт. 2015 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. С. 142–145.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 21.07.2018.*

References

1. Petrova A. S. Mozhlyvist vykorystannia polihrafa shchodo kandydativ na posadu suddi [The Possibility of Using the Polygraph in Respect of Candidates for Judicial Office] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2018. Vol. 3, No. 4 (16). URL: https://expertize-journal.org.ua/doslidzhennya-na-poligrafi/906-mozhlivist-vikoristannya-poligrafa-shchodo-kandidativ-na-posadu-suddi-a-s-petrova-aktualni-problemi-sudovogo-prava-materiali-mizhnar-nauk-prak-konf-prisvyach-pam-yati-prof-i-e-marochkina-kharkiv-30-zhovt-2015-r-nats-yurid-un-t-im-yaroslava-mudrogo-kharkiv-2015 (onovlena versiia vid 19.06.2021). [in Ukrainian].

2. Petrova A. S. Mozhlyvist vykorystannia polihrafa shchodo kandydativ na posadu suddi [The Possibility of Using the Polygraph in Respect of Candidates for Judicial Office]. Aktualni problemy sudovoho prava : materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviach. pamiati prof. I. Ye. Marochkina (Kharkiv, 30 zhovt. 2015 r.) / Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv, 2015. S. 142–145. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3b6812ba-f8b3-48b9-9dba-a39d27d3cb5e/content (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.3. СТОРІНКА ВЧЕНОГО

ПРОБЛЕМИ СТАВЛЕННЯ ПЕРСОНАЛУ ДО ПОЛІГРАФОЛОГІЧНИХ ПЕРЕВІРОК[1]

Крайник О. А.

DOI: 10.53672/ej.4.2018.02[1] Check for updates

Анотація. Психофізіологічне тестування з використанням поліграфа дедалі глибше входить у кадрову практику малого, середнього й великого бізнесу та державних органів, проте ставлення самих працівників до таких перевірок в Україні майже не досліджене. Крайник О. А., провідний експерт-поліграфолог ПАТ КБ «ПриватБанк», з'ясовує, як формується ставлення персоналу великої компанії до поліграфологічного тестування, які чинники його визначають і які ризики для роботодавця створює негативне ставлення. Теоретичну основу становлять розмежування понять «лояльність» і «благонадійність» та трикомпонентна (пізнавальна, емоційна, поведінкова) модель ставлення. Емпіричну частину виконано в одній із найбільших компаній України, де тестування понад 10 років є частиною корпоративної культури: перед перевіркою усно опитано 25 працівників із різних регіонів, поділених на три групи (10 новачків, 10 працівників, які вже проходили тестування, і 5 керівників, що працюють із його результатами); додатково проаналізовано відгуки на інтернет-форумах і пам'ятку банку для працівників. Перед тестуванням близько 40 % опитаних радилися лише з керівником, 30 % спиралися на власний досвід, ще 30 % шукали в інтернеті відомості про правомірність, достовірність і безпечність поліграфа та способи його обману; серед форумних відгуків 90 % виявилися негативними. Нейтральне ставлення висловили 60 % респондентів, позитивне — 8 % (передусім керівники, які цінують виявлення невідомих порушень, уразливостей програмних комплексів і профілактичний ефект), негативне — 32 %. Причинами негативу названо відчуття приниження гідності й втручання в особисте життя, асоціацію з допитом, чужий або власний невдалий досвід і недовіру до методу, точність якого не сягає 100 %. На цій основі побудовано модель чинників формування ставлення та описано три ризики: поведінку «детрактора», спроби протидії під час тестування й ухилення від нього. Для кожного запропоновано порядок дій керівника: з'ясувальна й мотиваційна бесіда, індивідуальний план роботи, повторне тестування, а в разі остаточної відмови перегляд трудових відносин або переведення на менш ризикову посаду. Висновки стануть у пригоді поліграфологам, службам безпеки та фахівцям з управління персоналом.

Ключові слова: поліграфологічне тестування, ставлення персоналу, лояльність, благонадійність, трикомпонентна модель ставлення, кадрова безпека, корпоративна культура, опитування працівників, детрактор, протидія поліграфу, психофізіологічне тестування.

Problems of Staff Attitudes Towards Polygraph Screening

Krainyk O. A.

Abstract. Psychophysiological testing with a polygraph is becoming a routine element of personnel management in Ukrainian businesses and state bodies, yet employees' attitudes towards such testing have received little research attention. Krainyk O. A., a lead polygraph examiner at PrivatBank, investigates how the staff of a large company form their attitude to polygraph screening, which factors

shape it and what risks a negative attitude poses for the employer. The theoretical framework distinguishes loyalty from reliability and applies the three-component (cognitive, affective, behavioural) model of attitude. The empirical study was carried out in one of Ukraine's largest companies, where polygraph testing has been part of corporate culture for over ten years. Twenty-five employees from different regions were interviewed orally before their tests: ten newcomers, ten staff with prior testing experience and five managers who work with test results. Online forum reviews and the bank's memo for examinees were also analysed. About 40% of respondents consulted only their manager, 30% relied on previous experience and 30% searched the internet for information on legality, accuracy, health effects and ways to beat the test; 90% of forum reviews were negative. Sixty per cent of respondents were neutral, 8% positive (mainly managers who value the detection of unknown violations, software vulnerabilities and the preventive effect) and 32% negative, citing humiliation and intrusion into privacy, the resemblance to police questioning, their own or others' bad experience and distrust of a method that is not 100% accurate. The author builds a model of attitude-forming factors and describes three risks, namely detractor behaviour, countermeasures during the test and avoidance of testing, each with a managerial response ranging from motivational interviews and repeat testing to a review of the employment relationship.

Keywords: polygraph testing, employee attitudes, loyalty, reliability, three-component model of attitude, personnel security, corporate culture, employee survey, detractor, polygraph countermeasures, psychophysiological testing.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 11.07.2018; у номері — 31.08.2018; DOI:* ***10.53672/ej.4.2018.02***[1].

Повний текст

Текст статті.

На сьогоднішній день проходить процес активного входження психофізіологічного тестування персоналу з використанням поліграфу у систему функціонування підприємств малого, середнього та великого бізнесу, а також ряду державних організацій, зокрема, правоохоронних органів. Здебільшого використання результатів поліграфологічного тестування проваджується керівництвом з метою упередження зловживань співробітниками, чи виявлення фактів правопорушень, що фактично були здійснені співробітником.

Системне проведення поліграфологічного тестування надає керівництву підприємства значущі переваги. По-перше, ефективно виявляє дії спрямовані на нанесення будь-яких збитків компанії, а саме:

- отримання співробітником будь-яких несанкціонованих доходів від використання службового положення;
- розголошення конфіденціальної інформації третім особам, зокрема, у комерційних чи шахрайських цілях;
- дії спрямовані на погіршення репутації компанії на ринку, чи серед клієнтів;
- взаємозв'язок з особами, які здійснюють кримінально-карні вчинки, а також причетність співробітника до правопорушень;
- та інші ризики.

По-друге, регулярне проведення поліграфологічного тестування виступає деякою профілактикою співробітників, які мають можливості для здійснення зловживань з використанням свого службового положення. Практично у будь-якій організації існує близько 15 відсотків абсолютно лояльних співробітників та близько 15 відсотків дійсних злочинців. Основна ж маса — так названі умовно-лояльні. У ситуації безконтрольності та безкарності більшість співробітників здебільшого приймуть модель нелояльної поведінки. У випадку використання у компанії об'єктивних інструментів контролю лояльності, до яких безпосередньо відноситься поліграф, переважна більшість співробітників інтуїтивно схилиться до благонадійної поведінки [1].

Відразу ж хотілося б розвести поняття «лояльність» і «благонадійність». Під благонадійністю ми розуміємо дотримання норм, правил, законів організації. Під лояльністю - вірність, відданість співробітника цілям і цінностям компанії, здійснення діяльності, яка підтримує і допомагає реалізувати ці цілі. Тобто благонадійність співробітника вказує на ступінь нормативності його поведінки по відношенню до компанії, а лояльність - на ступінь прийняття компанії співробітником і терпимість до неї. Лояльність має на увазі бажання працювати найкращим чином, прагнення відповідати принципам компанії, беззастережно сприяти досягненню її цілей, смиренність з одними вимогами і здатність прийняти інші - ті, що раніше не були частиною уявлень про компанії.

Лояльність характеризується наступними важливими моментами:

- безумовним поділом цінностей з об'єктом лояльності;
- чесністю і вірністю по відношенню до об'єкта лояльності;
- почуттям гордості по відношенню до об'єкта лояльності і відкритої демонстрації такого ставлення;
- готовністю надати підтримку, попередити про щось, посприяти, пожертвувати чимось заради об'єкта лояльності.

Лояльні співробітники використовують всі свої сили, можливості і знання для того, щоб досягти максимального результату в рамках діяльності компанії. При наявності лояльних співробітників ви можете розраховувати на прояв ініціативи, на інноваційні пропозиції, за допомогою яких проблемні питання стають розв'язуються. Збереження секретної інформації, терпимість до недоліків організації діяльності, дотримання дисципліни, готовність до навчання і розвитку - все це для лояльних працівників слідство не страхів втрати місця роботи, грошей, покарання, а наслідок вірності компанії та відчуття єдності [2].

Ряд статей Конституції України визначають, що товариство зобов'язане строго дотримуватися паритету між свободами і правами людини на недоторканність його особистого життя з одного боку, і правами суспільства захищати свої інтереси і безпеку від протиправних і злочинних посягань окремих осіб, - з іншого. Саме цей принцип, будучи інтернаціональним, служить основою і є поясненням того, чому перевірки на поліграфі застосовуються більш ніж в 60 державах світу, що стоять на різних щаблях розвитку демократії, і число країн-користувачів поліграфа неухильно зростає. Світова практика впевнено показує, що перевірка на поліграфі є ефективним методом відбору кадрів та контролю за їх діяльністю. Однак, недостатній професіоналізм, недбалість і інші негативні особистісні фактори при застосуванні поліграфа чреваті різного роду зловживаннями.

Тому, розширюючи сферу застосування поліграфа, товариство зобов'язане забезпечити паритет між дотриманням прав людини і правами суспільства [3].

Отже, для роботодавця використання психофізіологічного тестування з використанням поліграфу надає переваги у безпосередньому виявлені нелояльних співробітників. Проте постає питання у тому чи так само відносяться до існування поліграфологічного тестування співробітники організацій, де його використовують. Чи готові співробітники проходити добровільно дану процедуру психофізіологічного тестування з використанням поліграфа? Чи розділяють співробітники цілі та завдання, які ставить перед собою керівництво компанії?

У зв'язку з тим, що в Україні на сьогоднішній день проведення психофізіологічного тестування з використанням поліграфа лише набирає обертів у комерційній, правоохоронній та інших сферах діяльності людини, то дане питання залишається малодослідженим. Через що постає необхідність у всебічному дослідженні даної проблематики та постановки шляхів її вирішення. Під час проведення дослідження першочерговою постала необхідність у визначенні процесу формування ставлення до поліграфологічного тестування у співробітника організації. Адже саме з цього моменту розпочинається процес формування ставлення до поліграфу й виникає ряд проблем, що пов'язаний з ним.

Ставлення - свідома схильність діяти послідовно з певним об'єктом, спираючись на думки і почуття, що є результатом оцінки знань про предмет. Формування ставлення, в свою чергу, є процесом формування думок і почуттів по відношенню до інших людей, товарів, ідей, діяльності та інших предметів і явищ, які є в навколишньому середовищі. Ставлення формується як наслідок особистого досвіду, суджень і отриманої інформації, а також досвіду інших людей.

Моделі відносини. Ставлення формують три компоненти: пізнавальний, емоційний, поведінковий (рис. 1).

Рис.1. Трьохкомпонентна модель відносини.

Пізнавальний елемент відображає оцінку характеристик об'єкта, стосується знання і переконання. Емоційний елемент - це почуття і емоції, які людина відчуває до об'єкта відносини. Вони грунтуються на когнітивної думці, що вирішується в контексті потреб людини. Поведінковий елемент пов'язаний з діями або намірами. Він передбачає намір людини діяти певним чином по відношенню до об'єкту. Згідно традиційної моделі ставлення виникає тільки після того, як людина дізнається про існування чогось, його властивості та характеристики (пізнавальний компонент). Також ставлення формується через сприйняття і оцінки інформації про об'єкт (емоційний компонент) виникає на основі оцінки здатності об'єкту відображати очікування людини (поведінковий компонент) [4].

Отже, коли саме співробітник дізнається про існування поліграфологічного тестування та необхідність його проходити? Відповідаючи на дане запитання було досліджено декілька варіантів. По-перше, унаслідок діяльності засобів масової інформації кожна людина має уявлення про так названий "детектор брехні", прилад, який визначає чи правду каже людина. Тому особи, які навіть не є співробітниками організації, де використовується поліграф, знають про його існування з телебачення, мережі інтернет чи оточення.

У випадку працевлаштування на роботу частіше усього кандидата повідомляють про перелік необхідних тестувань, а також тестувань, які згодом необхідно буде проходити співробітникам, зокрема, мова йде про психофизіологічне тестування з використанням поліграфа. У великих організаціях є наступні види поліграфологічного тестування:

1) вхідне тестування кандидата на роботу;

2) періодичне тестування співробітника;

3) спеціальне тестування співробітника у зв'язку з розслідуванням.

У більшості великих компаній поліграфологічне тестування стало частиною корпоративної культури, наприклад, у ПАТ КБ "ПриватБанк". У мережі інтернет доступна **пам'ятка для співробітників, спрямованих на поліграфологічне тестування**, частина тексту наведена нижче:

"1. Проходження поліграфологічного тестування кожним співробітником - корпоративний стандарт кадрової безпеки ПриватБанку, що дозволяє створювати команду чесних і відповідальних професіоналів. Дана процедура проводиться тільки в разі Вашої добровільної згоди. 2. В ході тестування на поліграфі ("детекторі брехні") необхідно говорити правду. Надання достовірних відомостей про минуле є підтвердженням Вашої благонадійності, відкритості та лояльності по відношенню до Банку. Якщо Ви не збираєтеся давати правдиві відповіді на питання - відмовтеся від проходження тестування - це добровільна процедура" [5]. Таким чином, співробітник компанії ознайомлений з тим, що має право лише добровільно проходити дане тестування.

Для проведення дослідження щодо виявлення проблем ставлення співробітників до проходження поліграфологічного тестування було проведено дослідження у одній з найбільших компаній України, де поліграфологічне тестування є частиною корпоративної культури вже більше 10 років. У опитуванні прийняли участь двадцять п'ять співробітників, серед яких було виділено три групи:

- перша група - десять співробітників, які працюють близько року й вперше проходять поліграфологічне тестування;

- друга група - десять співробітників, які працюють більше одного року й раніше проходили у даній організації поліграфологічне тестування;

- третя група - п'ять співробітників, які безпосередньо займають керівні посади та регулярно працюють з результатами поліграфологічного тестування їх підлеглих.

Усі опитані співробітники територіально належні до різних регіонів України, що дало змогу зібрати дані про ставлення співробітників з різних локацій компанії по території країни. Опитування безпосередньо проводилось перед їх проходженням поліграфологічного тестування в усній формі.

Отже, які дії вчиняє співробітник, коли дізнається про необхідність пройти поліграфологічне тестування? При дослідженні даного питання було виявлено, що близько 40% співробітників прийняли рішення не шукати інформацію у мережі інтернет, а лише поговорити з керівником про дане тестування, щоб правильно налаштуватись. 30% співробітників повідомили, що вже проходили раніше поліграфологічне тестування, тому у відношенні до підготовки до проходження тестування не звертались до допоміжних ресурсів, а спирались на власний досвід. Переважна більшість з даної групи опитуваних зазначили, що звертались до допоміжних джерел інформації перед першим проходженням поліграфологічного тестування. Ще 30% з опитаних співробітників шукали інформацію у мережі інтернет про проліграфологічне тестування, зокрема, опитані повідомили, що шукали для себе відповіді на наступні питання:

- Чи правомірне проведення поліграфологічного тестування?

- Яка достовірність поліграфу?

- Чи шкодить поліграф здоров'ю?

- Як працює поліграф?

- Чи можна обманути поліграф?

Під час опитування деякі співробітники посилались на загальновідомий ресурс "Вікіпедія", де про поліграф вказано наступне: "у 2003 році Національна академія наук США опублікувала звіт «Поліграф і виявлення брехні». Академія наук виявила, що більшість досліджень із застосуванням поліграфа були «ненадійні, ненаукові і упереджені». Після проведення експериментів було встановлено, що перевірка на поліграфі великої кількості людей по відношенню до різних подій (наприклад, при прийомі на роботу) дає результат нічим не краще, ніж випадкове вгадування. У той же час, тестування невеликої кількості людей щодо певного події, що сталася (наприклад, конкретного злочину) дозволяє розпізнати брехню і правду «вище, ніж випадкове вгадування" [6]. Звісно, що даний результат зазначеного дослідження, а також інша інформація у мережі інтернет значно похитує віру співробітника у достовірність результатів психофізіологічного тестування з використанням поліграфа, проходження якого їм призначено.

Більшість опитаних розповіли, що у тому числі шукали відгуки інших співробітників банку про їх досвід проходження поліграфологічного тестування та запитували у своїх колег про їх досвід проходження поліграфологічного тестування.

Для того щоб отримати інформацію щодо відгуків співробітників у мережі інтернет щодо проходження полігафологічного тестування були досліджені найпоширеніші форуми, посилання на які маються у переліку літератури [7, 8, 9, 10, 11]. Проведений аналіз відгуків співробітників показав, що 90% відгуків про поліграфологічне тестування мають негативний характер та лише 10% відгуків мають нейтральний чи позитивний характер.

У продовженні дослідження були проаналізовані дані щодо безпосереднього ставлення співробітників до поліграфологічного тестування та до того, що саме їм необхідно наразі проходити психофізіологічне тестування з використанням поліграфа. Серед результатів були отримані наступні дані: 60% опитаних співробітників повідомили про нейтральне ставлення до проходження поліграфологічного тестування та самої процедури взагалі. Більшість з даної групи опитуваних виразило думку щодо того, що наявність поліграфу у компанії змушує співробітників менше зловживати своїм службовим положенням та порушувати різні посадові інструкції. Також співробітники виразили думку, що чим більше організація, тим більше необхідно мати методів контролю за роботою співробітників, а також методи профілактики порушень чи зловживань.

Також було встановлено, що 8% опитаних співробітників повідомили про своє позитивне ставлення до проходження поліграфологічного тестування. Слід зазначити, що дані співробітники складають 40% опитаних керівників, які безпосередньо працюють з результатами поліграфологічного тестування своїх підлеглих. За результатами аналізу відповідей керівників проходження співробітниками поліграфологічного тестування має декілька важливих для роботодавця моментів, а саме:

- результати поліграфологічного тестування співробітника дозволяють виявити порушення, у тому числі ті, які досі були невідомими керівництву. Це дозволяє вносити у робочий процес коригування, які у подальшому виключать дане порушення у інших співробітників;

- виявляються уразливості у програмних комплексах, які приховували співробітники чи несанкціоновано використовували;

- виявляються інші ризики по співробітнику, чи його оточенню, які мають ризик для банку;

- проходження поліграфологічного тестування має профілактичний ефект, адже більшість співробітників не бажають повторно скоювати ті самі порушення.

Останні 32% опитаних виявила негативне ставлення до поліграфологічного тестування. При аналізі відповідей співробітників були виділені наступні причини негативного ставлення до процедури проходження поліграфологічного тестування:

- проходження поліграфологічного тестування пригнічує гідність людини й є вторгненням у її особисте життя;

- проведене порівняння процесу проходження поліграфологічного тестування з проходженням допиту у правоохоронній структурі;

- повідомлено про негативний досвід проходження поліграфологічного тестування кимось із знайомих, чи згаданий досвід інших людей, які залишали негативні відгуки у мережі інтернет;

- повідомлено про власний негативний досвід проходження поліграфолгічного тестування у минулому;

- виказана недовіра до поліграфа, оскільки він не є достовірним на 100%.

Таким чином, у ході дослідження були зібрані та проаналізовані дані щодо ставлення співробітників до поліграфологічного тестування. На основі проаналізованих даних систематизована та розроблена модель факторів, які впливають на процес формування негативного ставлення співробітника до проходження поліграфологічного тестування (рис. 2).

Рис.2. Модель факторів, які впливають на процес формування ставлення співробітника організації до проходження психофізіологічного тестування з використання поліграфа.

Отже, існує ряд факторів, які безпосередньо впливають на формування негативного ставлення у співробітника до поліграфологічного тестування. Наявність у великій організації співробітників які негативно ставляться до поліграфологічного тестування може призвести до ряду негативних наслідків для роботодавця. Нижче приведені основні негативні наслідки та дані рекомендації по їх усуненню, які дозволять роботодавцю сформувати правильне ставлення до обов'язкової процедури поліграфологічного тестування, яка впроваджується в організації як частина корпоративної культури, а також підвищення рівня загальної лояльності співробітника до організації:

1. Поведінка детрактора - співробітника, який негативно ставиться до поліграфологічного тестування, розповсюджує негативну інформацію про компанію та її співробітників, дає рекомендації іншим співробітникам щодо того, як порушувати інструкції у ході поліграфологічного тестування з метою спотворення результату. При виявленні детрактора роботодавцю слід вжити ряд заходів, серед яких першочерговим є проведення бесіди щодо виявлення причин такої поведінки співробітника. Розробити план індивідуальної роботи із співробітником. Проконтролювати подальшу поведінку співробітника.

2. Спроби протидії у ході поліграфологічного тестування співробітником, який намагається спотворити результати поліграфологічного тестування. Співробітник може використовувати поради з інтернету чи поради інших співробітників (детракторів) щодо обману поліграфа. У разі виявлення такої ситуації рекомендовано керівнику провести бесіду із співробітником щодо його дій у ході поліграфологічного тестування, провести мотиваційну бесіду щодо цілі та завдання проходження даного тестування й дати змогу

пройти тестування ще один раз. При успішному проходження зарахувати результат. У разі повторної протидії прийняти кадрове рішення як при негативному результаті тестування.

3. Спроби уникнути проходження поліграфологічного тестування. На даний крок можуть піти співробітники, які вчинили протиправні дії, у тому числі зловживали службовим положенням. У даному випадку необхідно провести бесіду із співробітником визначити причини відмови від проходження тестування. Провести мотиваційну бесіду щодо цілі та завдань проходження поліграфологічного тестування. У разі остаточної відмови передивитись трудові відносини із співробітником, чи рекомендовано перевести співробітника на найменш ризикову посаду.

Висновки. Отже, у даній статті представлено дослідження щодо проблематики ставлення співробітників великої компанії в Україні до проведення психофізіологічного тестування з використанням поліграфа. Виділені етапи формування ставлення співробітника до поліграфологічного тестування. Визначені фактори, що впливають на формування ставлення до поліграфа. Проаналізовані ризики негативного ставлення до поліграфологічного тестування співробітниками у масштабах великої компанії та дані рекомендації щодо їх усунення, що дозволить керівництву компанії підвищити лояльність співробітників.

Список використаної літератури:

1. Тюменский бизнес-журнал март 2015. стр 36. Артем Павлов. “Полиграф как мотиватор. Детектор лжи в структуре экономической и кадровой безопасности предприятия к 2015 году перестал быть чем-то экзотическим”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://books.google.com.ua/books?id=CEW3BwAAQBAJ&pg=RA1-PA36&lpg=RA1-PA36&dq=%D0%BB%D0%BE%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C+%D0%B8+
%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84&source=bl&ots=vKiNINturm&sig=80O0HyoTPPkYMrCnBiFig8zrCKQ&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwiigY290-nYAhVChqYKHaqXBuYQ6AEIOTAD#v=onepage&q=%D0%BB%D0%BE%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%B8%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84&f=false

2. Издательская группа «Дело и сервис». “Лояльность персонала — необходимое условие успешности компании”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dis.ru/library/575/25248/

3. Украинское бюро психофизиологических исследований и безопасности. "Факторы, формирующие отношение к полиграфу в правовой среде и гражданском обществе современной Украины" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://spfi.com.ua/faktory-formiruyuschie-otnoshenie-k-poligrafu-v-pravovoj-srede-i-grazhdanskom-obschestve-sovremennoj-ukrainy.html

4. Поведение потребителя. "Отношение. формирование отношения" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studbooks.net/70429/marketing/otnoshenie_formirovanie_otnosheniya

5. Пам'ятка для співробітників, спрямованих на поліграфологічне тестування. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://doc.privatbank.ua/PrivatDoc/Help/dsm/10588-memo.pdf

6. Вікіпедія. "Поліграф". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/%CF%EE%EB%E8%E3%F0%E0%F4

7. Минфин. Отзывы о работе в ПриватБанке. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.google.com/url?q=https://minfin.com.ua/company/privatbank/review/110693/&sa=U&ved=0ahUKEwit5_y_o_vYAhWGfywKHQ_kC2QQFggUMAY&client=internal-uds-cse&cx=004741348000134301369:ijlleiussdo&usg=AOvVaw0yG7E5OojYFucucgXfDY4Q

8. Блог свободного человека. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://web-ru.org/bank-s-privetom/khotite-rabotat-v-privatbanke.html

9. KidStaff. Советчица. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://sovet.kidstaff.com.ua/question-425046-1

10. Форум Likar.info. Собеседование на полиграфе. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://forum.likar.info/topic/622301-sobesedovanie-na-poligrafe/?page=1

11. Украинский банковский портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://banker.ua/publicrating/comments/id/4354/

Анотація: *у статті проведено дослідження щодо проблематики ставлення співробітників великої компанії в Україні до проведення психофізіологічного тестування з використанням поліграфа. Виділені етапи формування ставлення співробітника до поліграфологічного тестування. Визначені фактори, що впливають на формування ставлення до поліграфа. Проаналізовані ризики негативного ставлення до поліграфологічного тестування співробітниками у масштабах великої компанії.*

Аннотация: *в статье проведено исследование о проблематике отношения сотрудников большой компании в Украине к проведению психофизиологического тестирования с использованием полиграфа. Выделены этапы формирования отношения сотрудника к полиграфологическому тестированию. Определены факторы, которые воздействуют на формирование отношения к полиграфу. Проанализированы риски негативного отношения к полиграфологическому тестированию сотрудников в масштабах крупной компании.*

Abstract: *In the article, a study was made on the problematic of the attitude of employees of a large company in Ukraine to conducting psychophysiological testing using a polygraph. The stages of formation of the attitude of the employee to polygraph testing are outlined. The factors that influence the formation of the relation to the polygraph are determined. The risks of negative attitude towards polygraph testing of employees in the scale of a large company are analyzed.*

References

1. Krainyk O. A. Problemy stavlennia personalu do polihrafolohichnykh perevirok [Problems of Staff Attitudes Towards Polygraph Screening]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2018. Vol. 3, No. 4 (16). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.4.2018.02. URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/865-krajnik-o-a-problemi-stavlennya-personalu-do-poligrafologichnikh-perevirok (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

1.4. РЕЦЕНЗІЇ ТА НОВІ ВИДАННЯ

ПОСІБНИК[1]

Головченко Л. М., Лозовий А. І., Сімакова-Єфремян Е. Б. та ін.

Реферат. Навчальний посібник «Основи судової експертизи» (Харків : Право, 2016. 928 с.; ISBN 978-966-458-991-5) покликаний надати науково-методичну й практичну допомогу фахівцям, які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового експерта, передусім тим, хто не працює в державних спеціалізованих установах, а також працівникам цих установ і студентам, що вивчають дисципліни курсу «Судова експертиза». Над виданням працював колектив із 23 авторів-укладачів (Л. М. Головченко, А. І. Лозовий, Е. Б. Сімакова-Єфремян, Р. Б. Каплін, К. В. Капустник та ін.), рецензентами стали А. П. Гетьман, В. Ю. Шепітько, В. Л. Яроцький, Ю. Д. Притика й О. Г. Рувін. Посібник рекомендували вчена рада Харківського НДІ судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса, профільна секція Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України та науково-методична рада Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (листопад 2015 р.). Перший розділ охоплює історію розвитку судової експертизи, учення про її предмет, завдання, об'єкти й методи, відповідальність судового експерта, організаційно-правові засади проведення експертиз і перелік контрольних питань для іспитів. Шість наступних розділів присвячено експертним спеціальностям: автотоварознавчій; будівельно-технічній, оціночно-будівельній, земельно-технічній та оціночно-земельній (поділ житлових будинків, ідеальні частки співвласників, пошкодження квартир унаслідок залиття, види вартості нерухомості); економічній (фінансовий аналіз, фінансово-кредитні операції, податки в процедурах санації та ліквідації); товарознавчій; інженерно-транспортній (технічний стан транспортних засобів, зіткнення, наїзд на пішохода); експертизі у сфері інтелектуальної власності. Спеціальності здебільшого викладено за схемою «предмет, завдання й питання; об'єкти та суб'єкти; методи». Додатки містять програми підготовки судових експертів і витяги з нормативно-правових актів, що регулюють судово-експертну діяльність. Судово-психологічну експертизу автори окремо не розглядають, тож експертам-психологам посібник знадобиться насамперед загальнотеоретичною та організаційно-правовою частиною; він корисний також викладачам, аспірантам і практикам експертного забезпечення правосуддя.

Ключові слова: судова експертиза, кваліфікація судового експерта, теорія судової експертизи, відповідальність судового експерта, автотоварознавча експертиза, будівельно-технічна експертиза, економічна експертиза, товарознавча експертиза, інженерно-транспортна експертиза, експертиза у сфері інтелектуальної власності, навчальний посібник.

Fundamentals of Forensic Examination: A Study Guide for Specialists Intending to Obtain or Confirm the Qualification of a Forensic Expert

Holovchenko L. M., Lozovyi A. I., Simakova-Yefremian E. B. ta in.

Abstract. Specialists seeking the qualification of a forensic expert in Ukraine, especially those working outside state forensic institutions, need a single text that combines the general theory of forensic examination with the methodology of individual expert specialities. This 928-page study guide (Kharkiv: Pravo, 2016), compiled by 23 authors including L. M. Holovchenko, A. I. Lozovyi and E. B. Si-

makova-Yefremian, was written for that purpose and recommended by the academic council of the Hon. Prof. M. S. Bokarius Kharkiv Research Institute of Forensic Examinations, by a section of the Scientific Advisory and Methodological Council on Forensic Examination at the Ministry of Justice of Ukraine and by Yaroslav Mudryi National Law University. Part one covers the history of forensic examination, its subject, tasks, objects and methods, the liability of the forensic expert, the organisational and legal framework of expert work and a list of examination questions. Six further parts deal with vehicle valuation; construction, construction valuation, land-technical and land valuation examinations (division of houses, notional shares of co-owners, flood damage to flats, types of property value); economic examination, including financial analysis, credit operations and taxation in rehabilitation and liquidation; commodity examination; engineering and transport examination (vehicle condition, collisions, pedestrian accidents); and intellectual property examination. Appendices contain training programmes for forensic experts and extracts from the legislation governing forensic activity. Forensic psychological examination is not treated separately, so for psychologists the value of the guide lies in its theoretical and organisational chapters. It also serves lecturers, postgraduate researchers and practitioners supporting the administration of justice.

Keywords: forensic examination, forensic expert qualification, theory of forensic examination, expert liability, vehicle valuation, construction examination, economic examination, commodity examination, engineering and transport examination, intellectual property examination, study guide.

Першоджерело: *Основи судової експертизи : навч. посіб. для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового експерта / авт.-уклад.: Л. М. Головченко, А. І. Лозовий, Е. Б. Сімакова-Єфремян та ін. Харків : Право, 2016. 928 с.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 31.07.2018.*

References

1. Holovchenko L. M., Lozovyi A. I., Simakova-Yefremian E. B. ta in. Posibnyk [The Use of Psychological Knowledge in Criminal Proceedings, Civil and Administrative Cases: An Information and Reference Handbook] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2018. Vol. 3, No. 4 (16). URL: https://expertize-journal.org.ua/books/924-kniga-2 (onovlena versiia vid 08.03.2023). [in Ukrainian].

2. Osnovy sudovoi ekspertyzy [Fundamentals of Forensic Examination] : navch. posib. dlia fakhivtsiv, yaki maiut namir otrymaty abo pidtverdyty kvalifikatsiiu sudovoho eksperta / avt.-uklad.: L. M. Holovchenko, A. I. Lozovyi, E. B. Simakova-Yefremian ta in. Kharkiv : Pravo, 2016. 928 s. URL: https://mybook.biz.ua/sudebnaya-ekspertiza/osnovi-sudovoi-ekspertizi-navchalniy-posibnik-dlya-fahivciv-yaki-mayut-namir-otrimati-abo-pidtverdit/ (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

МОНОГРАФІЯ[1]

Назаров О. А.

Реферат. Монографія О. А. Назарова «Психологія вбивці: гендерний аспект» (Київ : Освіта України, 2014. 176 с.) присвячена ціннісно-смисловій сфері осіб, засуджених за вбивство, і тому, як стать злочинця позначається на змісті сприйняття ним обставин власного злочину. Автор описує специфічні переживання жінок і чоловіків, які вчинили вбивство, у трьох часових точках: у момент злочину, одразу після нього та через тривалий час. Таке розгортання матеріалу в часі дає змогу простежити динаміку переживань засуджених різної статі. На цій підставі обґрунтовано потребу в психокорекційній роботі, спрямованій на зростання самосвідомості, пробудження каяття, переосмислення негативних почуттів, що супроводжували вчинення злочину, і реконструювання смислової сфери в напрямі соціальної адаптації з урахуванням гендерних смислових схем. За отриманими даними автор пропонує психокорекційну програму «Вибір», яка виявилася ефективною для осіб, що визнали свою вину. Видання адресоване науковцям, викладачам, студентам і курсантам юридичних і психологічних факультетів та закладів вищої освіти, а також практичним працівникам правоохоронних органів; пенітенціарним психологам і судовим експертам-психологам воно цікаве матеріалом про гендерні відмінності в переживанні насильницького злочину.

Ключові слова: психологія вбивці, засуджені за вбивство, гендерні особливості, ціннісно-смислова сфера, переживання злочинця, каяття, психокорекція, програма «Вибір», соціальна адаптація, пенітенціарна психологія.

The Psychology of a Murderer: The Gender Aspect

Nazarov O. A.

Abstract. The monograph by O. A. Nazarov (Kyiv: Osvita Ukrainy, 2014, 176 pp.) examines the value and meaning sphere of persons convicted of murder and how the offender's gender shapes the way he or she perceives the circumstances of the crime. The author describes the specific experiences of women and men who have committed murder at three points in time: at the moment of the killing, immediately afterwards and long after the offence, which makes it possible to trace how these experiences change in offenders of different genders. On this basis the book argues for psychocorrectional work aimed at increasing self-awareness, awakening remorse, reappraising the negative feelings that accompanied the crime and reconstructing the meaning sphere towards social adaptation, taking gender-specific meaning schemes into account. Drawing on the data obtained, the author presents the psychocorrectional programme "Vybir" ("Choice"), which proved effective for convicted persons who had admitted their guilt. The monograph is addressed to researchers, lecturers, students and cadets of law and psychology faculties and to law enforcement practitioners; prison psychologists and forensic psychological experts may find its account of gender differences in the experience of violent crime of particular interest.

Keywords: psychology of murderers, convicted murderers, gender differences, value and meaning sphere, offender experiences, remorse, psychocorrection, correctional programme, social adaptation, prison psychology.

Першоджерело: *Назаров О. А. Психологія вбивці: гендерний аспект : монографія. Київ : Освіта України, 2014. 176 с.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 31.07.2018.*

References

1. Nazarov O. A. Monohrafiia [Monograph] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2018. Vol. 3, No. 4 (16). URL: https://expertize-journal.org.ua/books/923-kniga-1 (onovlena versiia vid 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Nazarov O. A. Psykholohiia vbyvtsi: hendernyi aspekt [The Psychology of a Murderer: A Gender Aspect] : monohrafiia. Kyiv : Osvita Ukrainy, 2014. 176 s. URL: https://expertize-journal.org.ua/attachments/article/923/monohrafiia-nazarov-psykholohiia-vbyvtsi-2014.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

ПОСІБНИК[1]

Назаров О. А.

Реферат. Інформаційно-довідковий посібник О. А. Назарова «Використання психологічних знань у кримінальному провадженні, цивільних та адміністративних справах» (Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2013. 69 с.) адресовано тим учасникам судочинства, які ініціюють призначення судово-психологічної експертизи або оцінюють її висновок, не маючи власних спеціальних психологічних знань. Автор окреслює можливості судово-психологічної експертизи в трьох процесуальних сферах: у кримінальному провадженні, у цивільних і в адміністративних справах. Практичним ядром видання є перелік питань, які пропонується ставити перед судовими експертами-психологами на етапах досудового та судового слідства, а також під час розгляду цивільних і адміністративних справ у суді. Цей перелік слугує орієнтиром для формулювання завдань експерта відповідно до стадії процесу та виду справи. У переліку наукових праць автора, оприлюдненому на сайті журналу, видання зазначено як друге, перероблене. Посібник рекомендовано слідчим, прокурорам, суддям, адвокатам та всім, хто цікавиться можливостями судово-психологічної експертизи в судочинстві.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, психологічні знання, кримінальне провадження, цивільні справи, адміністративні справи, питання до експерта-психолога, досудове розслідування, судовий розгляд, інформаційно-довідковий посібник.

The Use of Psychological Knowledge in Criminal Proceedings, Civil and Administrative Cases: An Information and Reference Handbook

Nazarov O. A.

Abstract. This information and reference handbook by O. A. Nazarov (Kyiv: State Scientific Research Expert and Forensic Centre of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, 2013, 69 pp.) is intended for participants in legal proceedings who request a forensic psychological examination or assess an expert opinion without having special psychological knowledge themselves. The author outlines what forensic psychological examination can contribute in three procedural settings: criminal proceedings, civil cases and administrative cases. The core of the handbook is a list of questions that may be put to forensic psychological experts during pre-trial investigation and at trial, and during court hearings in civil and administrative cases. The list gives investigators, prosecutors, judges and advocates a reference point for framing the expert's task according to the stage of proceedings and the type of case. According to the author's list of publications on the journal's website, this is the second, revised edition. The handbook is recommended to investigators, prosecutors, judges, advocates and anyone interested in what forensic psychological examination can offer in court proceedings.

Keywords: forensic psychological examination, psychological knowledge, criminal proceedings, civil cases, administrative cases, questions to the expert, pre-trial investigation, trial, reference handbook.

Першоджерело: *Назаров О. А. Використання психологічних знань у кримінальному провадженні, цивільних та адміністративних справах : інформаційно-довідковий посібник. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2013. 69 с. Реферат оприлюднено в журналі 05.08.2018.*

References

1. Nazarov O. A. Posibnyk [The Use of Psychological Knowledge in Criminal Proceedings, Civil and Administrative Cases: An Information and Reference Handbook] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2018. Vol. 3, No. 4 (16). URL: https://expertize-journal.org.ua/books/929-posibnik (onovlena versiia vid 21.12.2020). [in Ukrainian].

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ

Розділ online видання "Наукові статті. Детектор брехні (поліграф)"[1]

15.07.2018

Службова інформація. Сторінка розділу «Наукові статті. Детектор брехні (поліграф)» online видання «Судово-психологічна експертиза...» у номері 2018. Том 3, № 4 (16). Розділ об'єднує науково-прикладні публікації про застосування поліграфа та психофізіологічні дослідження з його використанням, зокрема про найактуальніші проблеми експертної психофізіології та інструментальної детекції прихованої інформації. Він може слугувати довідковим посібником для науковців, практиків і працівників органів науково-технічної інформації. Бібліографічні описи статей супроводжуються анотаціями, на сайті діють авторський і предметний покажчики.

Розділ online видання "Реферативні статті. Інші види спеціальних знань"[2]

15.07.2018

Службова інформація. Опис розділу «Реферативні статті. Інші види спеціальних знань» online видання в номері 2018. Том 3, № 4 (16). Розділ подає поточну інформацію про вітчизняні й зарубіжні наукові праці та літературу щодо використання спеціальних знань у юридичній практиці й може бути довідковим посібником для науковців і практиків. За повідомленням редакції, щороку до реферативного розділу включають понад 500 публікацій зі спеціальних (юридичних) журналів і збірників з анотацією чи рефератом. У змісті розділу наведено реферат праці О. В. Майстренка «Роль тлумачень та роз'яснень законодавства».

Розділ online видання "Реферативні статті. Психологічна експертиза"[3]

15.07.2018

Службова інформація. Службова сторінка розділу «Реферативні статті. Психологічна експертиза» online видання (2018. Том 3, № 4 (16)). Тут збирають поточну інформацію про вітчизняні та зарубіжні наукові праці й літературу з судово-психологічної експертизи та експертно-психологічних досліджень у юридичній практиці. Розділ адресовано насамперед науковцям і практичним психологам, а також працівникам органів науково-технічної інформації. Редакція зазначає, що щороку до реферативного розділу потрапляє понад 500 публікацій із психологічних і юридичних журналів та збірників; кожен бібліографічний опис має анотацію або реферат, працюють авторський і предметний покажчики.

Розділ online видання "Реферативні статті. Дослідження на поліграфі, технологія EyeDetect"[4]

15.07.2018

Службова інформація. Сторінка розділу «Реферативні статті. Дослідження на поліграфі, технологія EyeDetect» online видання (2018. Том 3, № 4 (16)). Розділ містить поточну інформацію

про вітчизняні й зарубіжні наукові праці та літературу з психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа в юридичній практиці. Він розрахований на науковців і практиків-поліграфологів, а також на працівників органів науково-технічної інформації. За даними редакції, реферативні розділи щороку поповнюються понад 500 публікаціями зі спеціальних (юридичних) журналів і збірників; описи супроводжуються анотаціями або рефератами.

Розділ online видання "Реферативні статті. Профайлінг науково-прикладний"[5]

15.07.2018

Службова інформація. Опис розділу «Реферативні статті. Профайлінг науково-прикладний» online видання в номері 2018. Том 3, № 4 (16). У розділі збирають поточну інформацію про вітчизняні й зарубіжні наукові праці та літературу з науково-прикладного профайлінгу в юридичній практиці. Матеріали можуть слугувати довідковим посібником для науковців, практичних фахівців і працівників органів науково-технічної інформації. Редакція повідомляє, що щороку до реферативного розділу включає понад 500 публікацій зі спеціальних (юридичних) журналів і збірників, подаючи їх лише в електронному вигляді з анотацією або рефератом.

Розділ online видання "Наукові статті. Психологічна експертиза"[6]

15.07.2018

Службова інформація. Сторінка розділу «Наукові статті. Психологічна експертиза» online видання «Судово-психологічна експертиза...» (2018. Том 3, № 4 (16)). Розділ призначено для науково-прикладних публікацій із судово-психологічної експертизи та експертно-психологічних досліджень, у яких висвітлено найактуальніші проблеми судової психології. Його можуть використовувати як довідковий посібник науковці, практичні фахівці та працівники органів науково-технічної інформації. Опис кожної статті супроводжує анотація; для пошуку на сайті діють авторський і предметний покажчики.

References

1. Rozdil online vydannia "Naukovi statti. Detektor brekhni (polihraf)" [Section of the Online Publication "Scientific Articles. Lie Detector (Polygraph)"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2018. 15 lyp. URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/875-zmist-rozdilu-naukovi-statti-detektor-brekhni-poligraf (onovlena versiia vid 11.03.2020). [in Ukrainian].

2. Rozdil online vydannia "Referatyvni statti. Inshi vydy spetsialnykh znan" [Section of the Online Publication "Abstract Articles. Other Types of Special Knowledge"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2018. 15 lyp. URL: https://expertize-journal.org.ua/inshi-vidi-spetsialnikh-znan/868-rozdil-referativni-statti-inshi-vidi-spetsialnikh-znan-zmist-rozdilu (onovlena versiia vid 11.07.2021). [in Ukrainian].

3. Rozdil online vydannia "Referatyvni statti. Psykholohichna ekspertyza" [Section of the Online Publication "Abstract Articles. Psychological Examination"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2018. 15 lyp. URL: https://expertize-journal.org.ua/psikhologichna-ekspertiza/872-zmist-rozdilu-referativni-statti-psikhologichna-ekspertiza (onovlena versiia vid 04.06.2021). [in Ukrainian].

4. Rozdil online vydannia "Referatyvni statti. Doslidzhennia na polihrafi, tekhnolohiia EyeDetect" [Section of the Online Publication "Abstract Articles. Polygraph Research, EyeDetect Technology"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2018. 15 lyp. URL: https://expertize-journal.org.ua/doslidzhennya-na-poligrafi/873-zmist-rozdilu-referativni-statti-doslidzhennya-na-poligrafi (onovlena versiia vid 19.06.2021). [in Ukrainian].

5. Rozdil online vydannia "Referatyvni statti. Profailinh naukovo-prykladnyi" [Section of the Online Publication "Abstract Articles. Applied Scientific Profiling"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2018. 15 lyp. URL: https://expertize-journal.org.ua/profajling-naukovo-prikladnij/874-zmist-rozdilu-referativni-statti-profajling-naukovo-prikladnij (onovlena versiia vid 15.07.2018). [in Ukrainian].

6. Rozdil online vydannia "Naukovi statti. Psykholohichna ekspertyza" [Section of the Online Publication "Scientific Articles. Psychological Examination"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2018. 15 lyp. URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/876-zmist-rozdilu-naukovi-statti-psikhologichna-ekspertiza (onovlena versiia vid 29.05.2022). [in Ukrainian].

РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ

ВІТЧИЗНЯНІ РОЗРОБКИ

Мовленнєвий (голосовий) поліграф, запатентований у НАВС

Ще 2001 року науковці Національної академії внутрішніх справ запатентували спосіб виявлення напруженості та змін емоційного стану людини за фізичними параметрами усного мовлення. На цьому принципі ґрунтується так званий мовленнєвий, або голосовий, поліграф.

Автори винаходу — Ю. Ф. Жаріков, Я. Ю. Кондратьєв, Ю. Ю. Орлов і О. В. Рибальський (патент України № 99084603, заявлено 10.08.1999, опубліковано 11.12.2001). За спеціальною методикою прилад аналізує середню частоту основного тону та інтервал її зміни, загальний час мовлення, кількість пауз, латентний час відповіді, темп та інтенсивність мовлення, розкид мелодичної кривої, просодичний тембр, зашумленість спектра і формантну структуру [1].

Ілюстрація до матеріалу про мовленнєвий поліграф [1]

Поряд з описом винаходу журнал навів позицію професійної спільноти. Дослідження поліграфологів і психологів Американської асоціації поліграфологів не знайшли наукової бази для «голосових поліграфів», і 1990 року асоціація ухвалила резолюцію «Position on Voice Stress», яка забороняє використовувати їх у практиці як основний метод дослідження ставлення людини до прихованої інформації [1].

Отже, вітчизняна розробка залишилася помітною сторінкою історії психотехніки, а наукова обґрунтованість аналізу голосу — предметом професійної дискусії.

References

1. V 2001 godu uchenye Natsionalnoy akademii vnutrennikh del zapatentovali rechevoy (golosovoy) poligraf. Sudovo-psikhologichna ekspertiza. Zastosuvannya poligrafa i spetsialnikh znan v yuridichniy praktitsi : vebsayt. 2015. 6 trav. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/

591-v-2001-godu-uchenye-natsionalnoj-akademii-vnutrennikh-del-zapatentovali-rechevoj-goloso-voj-poligraf (onovlena versiia vid 06.05.2015). [in Russian].

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ

В ІНТЕРНЕТІ

Пошукові запити зі словом «експертиза», які найчастіше вводили користувачі Google в Україні у липні–серпні 2018 р. — у період виходу цього номера[8]:

№	Запит	Індекс
1	судова експертиза	100
2	почеркознавча експертиза	40
3	експертиза проектної документації	33
4	психофізіологічна експертиза	14
5	кпк	11

Індекс популярності Google Trends: 100 — найчастіший запит періоду, решта — у відсотках від нього. Абсолютної кількості пошуків Google не оприлюднює. Найшвидше зростали запити: «психофізіологічна експертиза» (+200 %), «почеркознавча експертиза» (+150 %), «експертиза проектної документації» (+70 %).

У ЖУРНАЛІ

Матеріали цього номера, які читачі відкривали найчастіше, — кількість переглядів їхніх сторінок на сайті журналу станом на 06.11.2026:

№	Матеріал	Переглядів
1	*Назаров О. А.* Історія розвитку поліграфа в Україні: Науково-дослідний інженерний центр "Пульс" – перша в Україні наукова установа, яка займалася розробкою вітчизняних поліграфів у 2000-х роках	4 816
2	*Головченко Л. М., Лозовий А. І., Сімакова-Єфремян Е. Б. та ін* Посібник	3 456
3	*Вовчак О. Д.* Страхування професійної відповідальності	3 308
4	*Крайник О. А.* Проблеми ставлення персоналу до поліграфологічних перевірок	3 217
5	*Назаров О. А.* Посібник	3 024

Лічильник сайту журналу рахує всі відкриття сторінки матеріалу від дня її оприлюднення. Перегляди саме за період виходу номера журнал фіксує з листопада 2026 р.

Станьте автором журналу. Редакція приймає статті науковців, судових експертів, адвокатів, психологів і здобувачів наукових ступенів з юридичної психології, судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та спеціальних знань у юридичній практиці. Публікація безкоштовна, статтям редакція присвоює DOI, а читають їх ті, хто щодня працює в судах. Приєднуйтеся до спільноти судових експертів і дослідників: вимоги до статей і тез див. у розділі «Вимоги до оформлення»[9].

Потрібен судовий експерт? Якщо у справі, яку розглядає суд, виникли питання, що потребують спеціальних знань у галузі психології, зокрема щодо моральних страждань, психологічного стану учасника процесу, інтересів дитини чи психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, зверніться до редакції. Допоможемо визначитися з видом експертизи, сформулювати питання експертові й знайти фахівця з належною кваліфікацією. Запит — через форму «Консультація» на сайті журналу[10] або за телефоном +38 (093) 476-72-60.

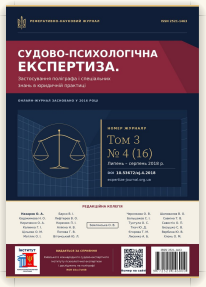

Як цитувати номер

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці : реферативно-науковий online журнал. 2018. Т. 3, № 4 (16). 54 с. DOI: https://doi.org/10.53672/ej.4.2018. URL: https://expertize-journal.org.ua/nomera/19771-2018-4-21.

References

1. Pro metu stvorennia Internet-vydannia [On the Purpose of Creating the Online Publication]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-celyah (onovlena versiia vid 29.06.2022). [in Ukrainian].

2. Kyivskyi mizhnarodnyi sudovo-ekspertnyi instytut psykholohichnoi ekspertyzy i doslidzhen na polihrafi [Kiev International Forensic Expert Institute of Psychological Expertise and Researchs on Polygraph, LLC] : zapys u reiestri naukovykh orhanizatsii Research Organization Registry (ROR). URL: https://ror.org/02xc7et08 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Vytiah z Yedynoho derzhavnoho reiestru veteraniv viiny vid 31.10.2026 № 31102026-00003569 [Extract from the Unified State Register of War Veterans of 31.10.2026 No. 31102026-00003569] : vidomosti pro subiekta veteranskoho pidpryiemnytstva (Nazarov Oleh Anatoliiovych) / Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy. Opryliudneno na storintsi "Pro naukovo-referatyvne vydannia" saitu zhurnalu. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-nauchnom-izdanii (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

4. Redaktsiina kolehiia [Editorial Board]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/redaktsijna-kolegiya (onovlena versiia vid 09.11.2026). [in Ukrainian].

5. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice]. 2018. Vol. 3, No. 4 (16). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.4.2018. [in Ukrainian].

6. DSTU 3017:2015. Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat [Information and Documentation. Publications. Main Types. Terms and Definitions]. [Chynnyi vid 2016-07-01]. Vyd. ofits. Pp. 4.14.2.2, 4.14.2.7. Referaty prats, opryliudnenykh ranishe, podano iz zaznachenniam imeni avtora ta dzherela zapozychennia vidpovidno do p. 1 ch. 2 st. 22 Zakonu Ukrainy "Pro avtorske pravo i sumizhni prava" vid 01.12.2022 № 2811-IX; akty orhaniv derzhavnoi vlady ta ofitsiini dokumenty sudovoho kharakteru ne ok-

horoniaiutsia avtorskym pravom (p. 3 ch. 1 st. 8 tsoho Zakonu). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. The Origin of Finger-Printing by William J. Herschel. Project Gutenberg. URL: https://gutenberg.org/cache/epub/34859/pg34859-images.html (data zvernennia: 04.11.2026).

8. Google Trends : poshukovyi termin «ekspertyza», Ukraina, 01.07.2018–31.08.2018 [Google Trends: Search Term "ekspertyza", Ukraine, 01.07.2018–31.08.2018]. URL: https://trends.google.com/trends/explore?date=2018-07-01%202018-08-31&geo=UA&q=%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%B0&hl=uk (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

9. Vymohy do oformlennia statei i tez [Requirements for Articles and Abstracts]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/vimogi-do-oformlennya (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

10. Konsultatsiia: zapyt na provedennia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy, doslidzhennia [Consultation: Request for a Forensic Psychological Examination or Study]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/konsultacia (onovlena versiia vid 28.10.2023). [in Ukrainian].

Відомості про журнал

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Назва: реферативно-науковий журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» (Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice). Електронне (online) видання.

Ідентифікатори: ISSN 2521-1463 (Online); штриховий код EAN-13 для періодичних видань 9772521146000; державний український ідентифікатор медіа R40-05509 (рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 26.09.2024 № 2785); префікс DOI 10.53672 (Crossref).

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович. Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі»; міжнародний ідентифікатор наукової організації ROR 02xc7et08.

Галузь: юридичні, психологічні науки. Періодичність: 1 раз на два місяці. Мови видання: українська, англійська.

Увага! Електронне видання не внесено до затвердженого Міністерством освіти і науки України переліку наукових фахових видань України.

ІСТОРІЯ ВИДАННЯ

Журнал засновано у травні 2016 р. кандидатом психологічних наук, доцентом, експертом-поліграфологом, правознавцем О. А. Назаровим на базі інформаційно-правового вебсайту з метою популяризації можливостей судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній практиці. Редакційну колегію сформовано у квітні 2017 р. під час ISSN-реєстрації видання.

БАЗИ ДАНИХ, РЕЄСТРИ ТА БІБЛІОТЕКИ

Реєстр суб'єктів у сфері медіа; Google Scholar; ISSN International Centre — ISSN Portal; Crossref; Scilit (MDPI); Відкритий український індекс цитувань (OUCI, ДНТБ України); ICI World of Journals (Index Copernicus, паспорт журналу); Реєстр наукових видань України (УкрІНТЕІ); Polska Bibliografia Naukowa (PBN). Інші каталоги: ResearchBib.

ПОЛІТИКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту, підтримуючи принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу.

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Поштова адреса: 01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, абонентська скринька В-62. Засновник — видавець: тел. +38 (093) 476-72-60; e-mail: nazarovua@ukr.net. Заступники головного редактора: д-р психол. наук, професор Євдокимова Наталя Олексіївна (yevdokymova@ukr.net); д-р юрид. наук, професор Кириченко Олександр Анатолійович (alankir23@ukr.net). Сайт: expertize-journal.org.ua; e-mail редакції: info@expertize-journal.org.ua.

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

2018. Том 3, № 4 (16)
липень–серпень 2018 року

Реферативно-науковий online журнал

Засновник, видавець, відповідальний за випуск — Назаров О. А.

Видається за сприяння Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі (ROR 02xc7et08).

Формат А4 (210×297 мм). Гарнітура Source Serif 4. Обсяг 54 с.

DOI 10.53672/ej.4.2018. Ідентифікатор медіа R40-05509. ISSN 2521-1463 (Online).

Видавник Назаров О. А. Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, а/с В-62. Тел. +38 (093) 476-72-60. E-mail: nazarovua@ukr.net

expertize-journal.org.ua